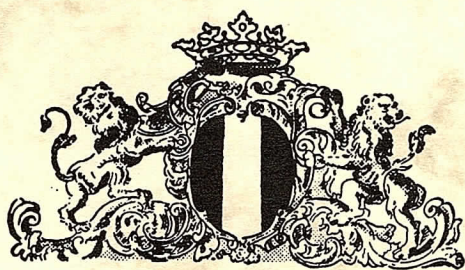

Jaaruitgave 2011

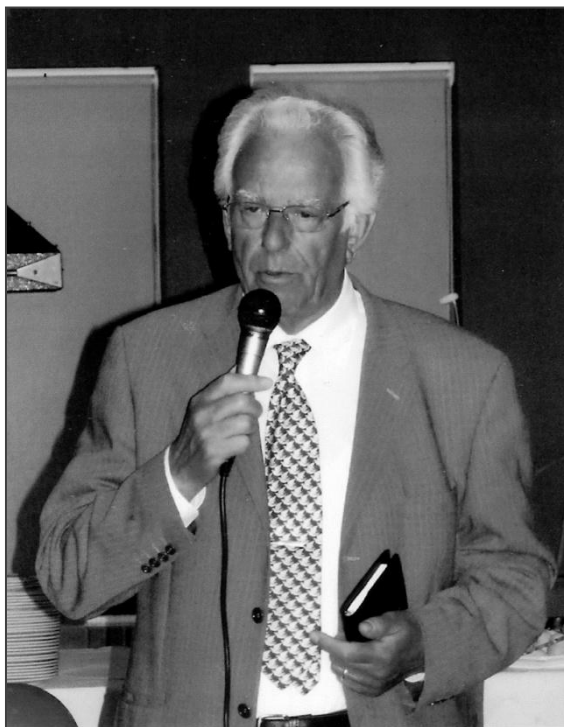
Oudheidkundige
Vereniging

„Medenblich“

opgericht 1962

In Memoriam

Martien Weel

“Niet het vele is goed maar het goede is veel”

Na een verblijf van 16 weken in het AMC in Amsterdam, daar waar zijn krachten geleidelijk afnamen, is toch nog plotseling overleden onze voorzitter Martien Weel. De terugkeer naar zijn geliefde woning aan de Oosterhaven in Medemblik is niet meer mogelijk geweest.

Door zijn werkzaamheden als makelaar en bemiddelaar in juridische zaken was hij voor velen een vertrouwenspersoon waarvan mensen, niet alleen uit Medemblik, maar ook uit geheel West-Friesland gebruik maakten.

Desondanks was zijn interesse veelzijdig, vissen in de havens en het IJsselmeer, bodemonderzoek vanwege zijn archeologische interesse, zijn honger naar historische kennis waarvan Medemblik en omgeving een belangrijke plaats innam.

Gedurende 25 jaar heeft hij deel uitgemaakt van het bestuur van de Oudheidkundige Vereniging “Medenblik”. Na het beëindigen van zijn werkzaamheden, heeft hij tijd vrij kunnen maken om het voorzitterschap te aanvaarden van onze vereniging.

Zijn humor en zijn bloemrijk taalgebruik waren een genot. Zijn anekdotes tijdens de vergaderingen maakte dit tot een plezierig samenzijn. Zijn enorme inbreng zal ons altijd bijblijven. Als persoon en als een bron van kennis zullen wij hem node missen.

Medemblik, 7 juni 2011

Het Bestuur van de Oudheidkundige Vereniging “Medenblik”

In Memoriam

En plotseling is hij dan geschiedenis geworden

JACOBUS CORNELIS VAN LEVERINK

voor velen bekend als Jaap van Leverink

Ofschoon zijn krachten geleidelijk afnamen en hij de regie over zijn leven al geruime tijd verloren had, is hij toch nog vrij plotseling overleden in zijn huis te Haarlemmerliede op maandag 24 januari 2011.

Met hem verloor onze stede Medemblick een weldoener. Een man met een heel bijzondere liefde voor onze stad, zijn stad. Een zeer vriendelijk mens die altijd bezig was met acties om de stad te doen verfraaien en mensen warm wist te maken om plannen te ondernemen om het cultuurgoed van Medemblick te bewaren.

Met veel respect denken wij aan hem terug en kijken naar de werken zijner handen, teveel om op te noemen, de grootste blikvanger de molen De Herder, was er niet gekomen zonder zijn initiatieven, ook de molen aan de Brake had zijn aandacht en de bouw van het Poorthuis aan de voet bij de molen ademt zijn sfeer en zo is er nog veel meer. Vergeet niet dat het hoofdgebouw op 's Landswerf door hem is gered van brand en sloop en nu het Westereiland siert in al zijn glorie. Jaap is koninklijk onderscheiden.

Heel veel jaren was hij voorzitter van het bestuur van onze vereniging, de Oudheidkundige Vereniging "Medemblick"; hij was eigenlijk de vereniging zelve, dat wil zeggen, hij vertegenwoordigde haar altijd en overal. Hij heeft een duidelijk stempel nagelaten. Wij kijken in dankbaarheid op die lange periode terug.

Jaap is 86 jaar geworden en in besloten kring, naar zijn wens, binnen de muren van zijn geliefde Medemblick ter ruste gelegd.

Medemblick, 25 januari 2011
Het Bestuur van de Oudheidkundige Vereniging "Medemblick",
namens deze, Martien Weel, voorzitter

Voorwoord

Het jaar 2011 zal immer een speciale herinnering bij ons allen oproepen. Een herinnering aan twee bevlogen en inspirerende leden; de een ex-voorzitter, de ander voorzitter van onze vereniging. Wat Jaap van Leverink en Martien Weel voor zowel de vereniging als de Medemblikker gemeenschap hebben betekend valt nauwelijks in woorden te vatten. De vereniging kan dankbaar zijn dat zij beiden al die jaren in haar midden heeft gehad. Hun kennis en inzet blijven tot onze verbeelding spreken!

Wat jarenlange samenwerking aan persoonlijke indrukken achterlaat wordt door voormalig bestuurslid mw. C. de Vries-Popma verwoord. Zij haalt herinneringen op aan dhr. Van Leverink en blikt terug op verschillende door hem ondernomen initiatieven en projecten.

In deze negentiende jaaruitgave van de Oudheidkundige Vereniging "Medenblik" treft u weer een mooie serie artikelen aan over uiteenlopende onderwerpen. Onderwerpen die weer een stukje toevoegen aan de kennis over de geschiedenis van Medemblik. De redactie prijst zich daarbij gelukkig met het feit dat bijdragen zijn ontvangen van een drietal gastschrijvers.

Dat de geschiedenis van Medemblik verder reikt dan landbouw, visserij en zeevaart toont Ad Gieling in zijn gastbijdrage duidelijk aan. In zijn artikel over de muntslag te Medemblik laat hij er geen twijfel over bestaan, dat Medemblik al heel vroeg over een zogeheten 'maakindustrie' beschikte; productie van betaalmunten.

In zijn bijdrage zet Arnold de Greeuw de tijd even stil met behulp van oude en meer recente foto's. Haast vergeten stadsbeelden, ondersteund met trefzeker commentaar, roepen beelden op hoe het was en wat er veranderd is.

Een tweede gastbijdrage komt van de hand van Ad Dudink. Hij doet onder de titel '*Gesticht voor gekken in Medemblik*' op een aansprekende wijze verslag van de psychiatrische zorg in Medemblik in de periode 1884-1967. Hij ontsluit een gesloten instituut en laat zien dat opvattingen over een bepaald type zorg in de 20^e eeuw enorm zijn veranderd.

Oud-Medemblikker Rien van Eijk verrast ons voor een tweede maal met een bijdrage. Aan de hand van de opening van de Nutskleuterschool Pinkeltje in 1962 schetst hij een interessant tijdsbeeld van de jaren zestig van de vorige eeuw. Kortom, een stukje 'couleur locale' dat bij velen herinneringen zal oproepen.

Dat Medemblik verbonden was met de Verenigde Oostindische Compagnie blijkt uit de bijdrage van Peter Swart. Hij verbindt in zijn verhaal '*Medemblikkers naar de Oost*' de roemruchte VOC-periode met de handel en wandel van enkele locale personages.

Zoals te doen gebruikelijk eindigt de jaaruitgave met het verslag van het verenigingsbestuur. Een verslag dat Martien Weel nog op geheel eigen en zo kenmerkende wijze heeft samengesteld.

In de vorige uitgave is een artikel over kasteel Radboud in het vooruitzicht gesteld. Dit artikel laat nog even op zich wachten daar de auteurs op dit moment nog druk doende zijn met het doen van onderzoek.

Namens de redactie,
Ad Kamma

Inhoud

Pagina

In Memoriam Martien Weel	1
In Memoriam Jaap van Leverink	2
Voorwoord door A. Kamma	3
Inhoud	4
De muntslag te Medemblick door A. Gieling	5 - 8
Toen en Nu door A. de Greeuw en J. Beek	9 - 16
Gesticht voor gekken in Medemblick (1884-1967) door A. Dudink	17 - 25
16 oktober 1962 – een Nut-tige dag door R. van Eijk	26 - 29
Medemblikkers naar de Oost door P. Swart	30 - 38
Herinnering aan J.C. van Leverink door mw. C. de Vries-Popma	39 - 40
Wie is de man op de foto?	41
Jaarverslag 2009-2010 door M. Weel	42 - 43
Colofon	44

De muntslag te Medemblick

In het jaar 985 was Medemblick een belangrijke plaats in het westelijke Friese gebied, een gebied dat zich uitstrekte over het volledige westelijke kustgebied van Nederland. Hoe belangrijk Medemblick als handelscentrum was blijkt uit een brief van Koning Otto III waarin Graaf Ansfried de koninklijke bezitting Medemblick in handen kreeg. Deze bezitting bestond uit onder andere een tol, een munt en een cijns. Graaf Ansfried werd in 995 bisschop van Utrecht waardoor de rechten van Medemblick in bezit van de kerk kwamen.

Aantoonbare munten uit deze periode zijn er niet omdat de muntslag geen aanduiding gaf van de plaats waar ze werden geslagen. Mogelijk zijn de anonieme Friese munten die onder andere gevonden zijn in een terp bij Avendorp, een buurtschap bij Schagen, geslagen in Medemblick.

Ook in de volgende eeuwen ontbreekt het bewijs van gemunt geld uit Medemblick al kan worden aangenomen dat een aantal anonieme muntjes uit de 12^e eeuw uit de munt van Medemblick afkomstig kan zijn.

Afb. 1: Munt uit de vondst bij Avendorp.

Na de verovering van West-Friesland door Floris V zijn er zilveren penningen geslagen met aan de voorzijde de kop van de graaf met als omschrift F(loreus) COMES OLLANDIE en aan de keerzijde een kruis met omschrift MONETA MEDENBLEC.

Zij komen geheel in type overeen met de Hollandse penningen, die in Dordrecht zijn geslagen. De Dordtse munt bestaat dan als Hollandse munt al circa 100 jaar. Alhoewel enkele deskundigen twijfelen, is het aannemelijk dat de zeer kleine muntjes geslagen zijn in het gebied van het zojuist gevestigde Hollandse gezag in de periode 1290-1296. Mogelijk diende kasteel Radboud, gesticht door Floris V, als muntlocatie.

In 1989, toen in Medemblick het 700-jarig bestaan als stad werd gevierd, zijn bij de Rijksmunt in Utrecht penningen geslagen die als lokaal betaalmiddel konden worden gebruikt. De voorzijde van deze penning is een getrouwe kopie van de penning van Floris V.

In de wereld van de muntverzamelaars is 'kopje' de gangbare naam van dit 13^e eeuwse munttype. Van de moderne penning 'Medemblick 700' zijn er 5002 stuks in cupronikkel, 150 stuks in zilver en het kleine aantal van 20 in 14 karaat goud geproduceerd.

Afb.2: De penning van Medemblick 700 met twee originele penningen.

Bijna vier eeuwen later, in het jaar 1655, is wederom een muntwerkplaats in Medemblick gevestigd. De munt van West-Friesland werd na de eerste fase van de Tachtigjarige Oorlog opgericht onder beheer van de stadsbesturen van Hoorn, Enkhuizen en Medemblick. De Staten van Holland verzetten zich hevig tegen een tweede munthuis naast Dordrecht, maar door de macht van de West-Friese steden en door de tweedeling van het Hollandse gebied (de strook Amsterdam-Haarlem was namelijk nog Spaans gebied) gaven de Staten hun aanvankelijke verzet op.

De West-Friese munt werd erkend en beschouwd als een provinciale munt die zou werken volgens de regels van andere provinciale munthuizen in de nog jonge republiek. De oorspronkelijke afspraak was dat de munt om de zeven jaar van stad zou wisselen, maar daar werd allengs hevig aan getornd. De munt bracht economische bedrijvigheid en het ambt van waardijn, de overheidsfunctionaris belast met de controle van de muntslag, werd meestal toebedeeld aan een regent uit de vestigingsstad.

In de 17^e eeuw waren de muntmeesters van de West-Friese munt allen afkomstig van de Overijsselse munt. Ze waren min of meer familie en hadden ook familierelaties in andere provinciale munthuizen zelfs tot in de Duitse steden Emden en Jever. Lang is gedacht dat het verzet van de muntmeesters om naar Medemblick te verhuizen de hoofdreden was dat Medemblick niet aan de beurt kwam.

Afb.3: Gezicht op de munt in Medemblick anno 1726.

Maar in een artikel over de West-Friese admiraliteit van Peter Swart (2009) lezen we daarover het volgende:

'Toch deed het Medemblicker stadsbestuur in 1603 een beroep op Hoorn en Enkhuizen om een aandeel in de uitrusting van oorlogsschepen te mogen hebben. Blijkbaar bestond hierover geen formele afspraak en eisten de twee grootste West-Friese havensteden, als bestuurscentra van de admiraliteit, de uitrusting van alle oorlogsschepen op. Dat Medemblick zich juist in 1603 roerde hield verband met een andere kwestie tussen de drie steden: die van de West-Friese munt. Voor het eerst zou de muntproductie niet in Hoorn maar in Enkhuizen gaan plaatsvinden. Hoorn stond dit toe voor een periode van vier jaar mits de munt dan weer naar Hoorn zou terugkeren. Maar Medemblick wilde daarmee alleen instemmen als de twee andere steden haar een aandeel in de equipage van oorlogsschepen zouden gunnen.'

Hieruit blijkt dat de hoofdreden van het niet verhuizen naar Medemblick meer te maken heeft gehad met het aantrekken van werkgelegenheid in de scheepsbouw en aanverwante activiteiten.

Om welke reden dan ook, Medemblick kreeg de munt binnen de muren in 1655 en behield deze tot 1661. Cornelis Jansz Opperdoes schrijft hierover in zijn kroniek van Medemblick het volgende:

'In het jaer 1655 is de munt van Westvrieslant voor de eerste reyse van Enchuysen gekomen. En is daertoe geprepareert en tot muntplaetse beregt en klaergemaect het provenhuis. En is aldaer den eersten ryxdaelder geslaegen door de soon van burgermeester De Zee, genaempt Jan Jansz. de Zee, die de geselle vereerde daervoor met een tonne bier.'

Afb.4: Het type rijksdaelder bestemd voor Oostzeehandel. Dit exemplaar is gevonden in Litouwen.

Omtrent de eerste periode geeft Cornelis Jansz Opperdoes nog een belangrijk voorval aan omtrent de duit van 1658. Lang heeft het mij bevreemd waarom in een jaar twee typen duiten van Medemblick bekend zijn. Het type met de wapens van de drie West-Friese steden komt namelijk alleen voor in 1658. De verklaring is de volgende:

'In hetzelfde jaer [1658] is de munt geconsenteert te mogen slaen bij de drie steden van Westvrieslandt 12000 marck cooper aen duyten, op dese voet hebbende op de eene zyde de 3 wapens van de 3 steden als Hoorn Enchuysen en Medemblick, in het ronde met dese letteren: "Westfrisia 1658" en aen de andere kant het wapen van Westvrieslandt met dese letteren daerom: Deus Fortitudo Et Spes Nos. Dewijl dit fatsoen van duyten veracht wierden, sijnde weder op de ouden voet geslagen.'

Afb.5: De twee typen duiten van 1658.

Deze eerste muntperiode in Medemblick ten tijde van de republiek is ongetwijfeld de meest interessante omdat de handel in het laatste deel van de gouden eeuw nog floreerde en de munthuizen ontelbare munten voor handelsdoeleinden sloegen.

Uit deze periode zijn veel scheepswrakken gevonden met forse aantallen zilveren ridders ter waarde van 60 stuivers ofwel drie gulden welke grotendeels in handen van verzamelaars zijn gekomen. Medemblick was de eerste West-Friese stad waar een zilveren ridder werd geslagen (1659).

Afb.6: Zilveren ridder 1659 uit het scheepswrak 'de Liefde', dat voor de Schotse kust is vergaan.

In 1661 verhuisde de munt naar Hoorn en keerde in 1682 weer terug in Medemblick. Deze tweede periode kenmerkt zich sterk door allerlei pogingen om de muntkwaliteit, gehalten en munttypen te saneren. Eigenlijk is dat pas gelukt aan het begin van 1700.

Medemblick heeft in deze periode toch wel een kenmerkende munt geslagen die in mijn optiek de meest Medemblicker munt genoemd mag worden; namelijk de daalder van 30 stuivers. Dit munttype is niet geproduceerd in Hoorn of Enkhuizen.

Er zijn ruim 800.000 daalders in Medemblick geslagen, voornamelijk ten behoeve van het binnenlands betaalverkeer. Door het intensieve gebruik, is het voor een verzamelaar moeilijk om een niet-versleten en in goede staat verkerende daalder uit Medemblick te vinden.

Afb.7: Daalders van 1684 en 1685.

In de derde periode werd de Amsterdammer Coenraad Hendrik Cramer als muntmeester aangetrokken. Hem beviel het verblijf Medemblick niet en hij verzocht om de munt naar Hoorn te verplaatsen.

Uiteraard was dit verzoek voor Medemblick niet acceptabel waarna hij ontslagen werd. Als opvolger werd de Enkhuizer zilversmid Jan Knol benoemd. Overigens werd Coenraad Hendrik Cramer weer actief als muntmeester van Gelderland in Harderwijk.

De derde periode kenmerkt zich als de tijd dat de munthervorming echt gestalte kreeg; de munttypen waren in alle provinciale munthuizen gelijk volgens de voorschriften van de Staten-Generaal. Verder zijn in deze periode zeer veel munten voor de Verenigde Oostindische Compagnie (VOC) geslagen, met name dubbele stuivers. Het muntgeld voor de VOC werd voornamelijk in Azië gebruikt.

Van muntmeester Jan Knol is een prachtige proefslag bekend van een scheepjesschelling uit 1716 op een vierkant muntplaatje. Of dit een voorbeeld was voor zijn meesterschap of voor representatieve doeleinden valt te raden. Overigens verbaast het mij nog altijd dat op deze munt het muntmeesterteken, de knolraap, niet voorkomt.

Afb.8: Scheepjesschelling op een vierkant muntplaatje, geslagen te Medemblick in 1716.

Aan West-Friese munten is de plaats van vervaardiging niet te zien. Ze hebben allen dezelfde omschriften: Landschap of Staten van West-Friesland in het Latijn. Slechts aan het jaartal kan men de plaats van vervaardiging afleiden.

1655-1661	Gerrit van Romondt (rozet/bloem)
1682-1691	Gerrit Schuijrmans (rozet/rund)
1711-1714	Coenraad Cramer (kraanvogel)
1715-1720	Jan Knol (knolraap)
1741-1751	Teunis Kist (haan)

Tabel 1: Medemblicker perioden, de muntmeesters en door hen gehanteerde muntmeestertekens.

De in Medemblick geproduceerde aantallen zijn aanzienlijk en bekend voor zover het zilveren en gouden stukken betreft. Van het totale aantal schat ik dat circa 80% voor de handel was bestemd.

Dukaten	939.260
Gouden ridders	42.164
Rijksdaalders	453.020
Dukatons	2.342.260
Zilveren dukaten	4.528.113
Daalders	878.540
Leeuwendaalders	34.180
Florijnen	49.275
Roos schellingen	408.130
3 Gulden stukken	211.000
Guldens	2.369.960
Scheepjesschellingen	1.489.175
Dubbele stuivers	<u>1.579.770</u>
	25.324.847

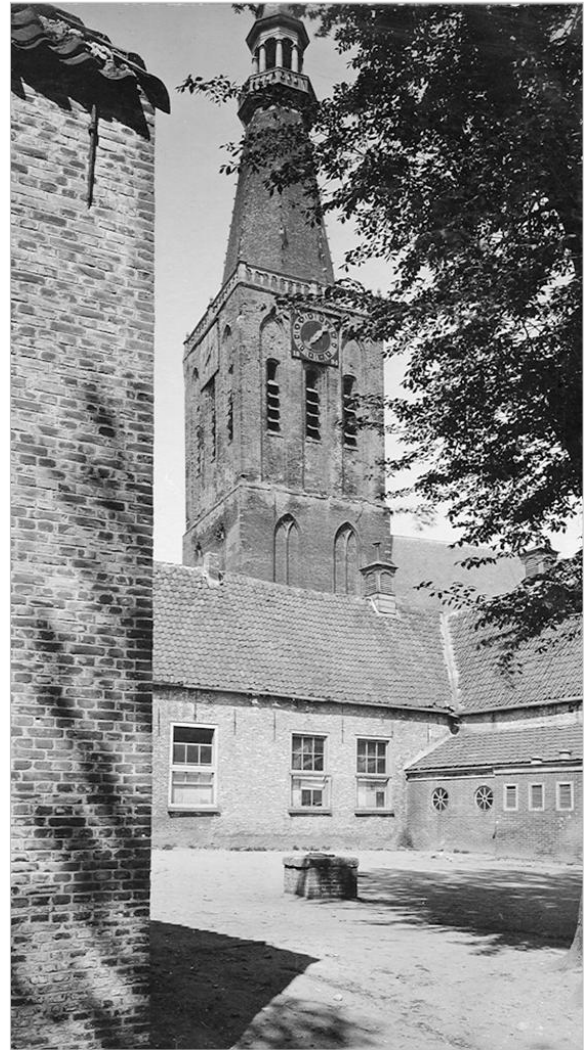
Tabel 2: Aantallen munten geslagen te Medemblick 1655-1782.

De vierde en de vijfde periode laten geen nieuwe munttypen meer zien. De hernieuwde afspraak de munt om de tien jaar te verplaatsen werd nagekomen. De drie steden Hoorn, Enkhuizen en Medemblick sloegen allen dezelfde munttypen. Veel werd geproduceerd voor de VOC. Medemblicker VOC-duiten zijn nog in redelijke mate verkrijgbaar via Internet of verzamelbeurzen.

Afb.9: Medemblicker VOC-duiten.

In 1781 verhuisde de munt voor de laatste maal naar Hoorn. Als West-Friese munt is nog geproduceerd tot 1796 waarna het in de Franse tijd nog even als tweede Hollandse munt fungeerde. Daarna zijn de munthuizen gesaneerd en is alleen Utrecht overgebleven als muntplaats.

Afb.10: De binnenplaats van het muntgebouw in Medemblick aan het begin van de 20^e eeuw.

Ad Gieling
Medemblick, mei 2011

Geraadpleegde bronnen

J. Belonje en R. Kaptein, 'Een kroniek van Medemblick', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 64, Utrecht, 1943, 45-107.
H. Enno van Gelder, 'De munt te Medemblick', *West-Friesland 'Oud en Nieuw' 26^e jaarboek*, Hoorn, 1959, 26-29.
Peter Swart, 'Medemblick en de West-Friese admiraliteit', *West-Friesland 'Oud en Nieuw' 76^e jaarboek*, Hoorn, 2009, 28-56.

Herkomst afbeeldingen:
Ad Gieling, Medemblick: 1-9.
Jan Nijboer, Medemblick: 10.

Toen en Nu

Voor deze jaaruitgave heb ik een aantal oude ansichten en foto's opgezocht. Vanaf dezelfde plaats als toen heb ik in 2011 opnieuw een foto gemaakt. Het resultaat vindt u hieronder. De teksten zijn van de heer Jan Beek.

Panorama Westerhaven

Links op de oude foto (Afb.1) staat de meelmolen, die in 1947 gesloopt is, nog op de dijk. De rooms-katholieke kerk is nog in haar oorspronkelijke vorm inclusief het Angelusklokje op de westkant van de hoofdbeuk.

De Westerhavensluis bestond nog niet; anders hadden de bootjes het scheepvaartverkeer van en naar het Overlekerkanaal gehinderd. Het gebeurde wel dat er in de hele wintertijd maar één schip in de Westerhaven lag. De kade in de noordwesthoek van de haven werd gebruikt voor de opslag van bouw materiaal (later firma Heerdt).

In de Torenstraat, van de haven naar het Achterom, lag tussen het straatwerk een plank voor het vervoer van het bouw materiaal per kruiwagen. Het materiaal werd naar in het Achterom liggende schuiten gebracht voor verder transport naar aannemers in de dorpen.

Afb.1: Zicht op de Westerhaven vóór 1929.

Op een aantal kleine ansjovisboten na is de Westerhaven leeg. Men legde de bootjes graag voor anker in verband met eb en vloed.

Langs de straat staan nog jonge iepen die in de oorlog gesneuveld zijn. Helemaal tegen de Turfhoek aan zien we nog twee kappen van stadsboerderijen.

Afb.2: De Westerhaven in 2011 (met dank aan mevrouw Thepe).

De bomen op de recente foto (Afb.2) zijn kaal dus het is geen watersportseizoen. Toch liggen er duidelijk meer schepen dan op de vorige foto. Dit is te danken aan de opgerichte jachthaven waarvan het bestuur uit vrijwilligers bestaat.

Als Medemblik de watersport niet had dan was het 'De dood in de pot'. Hoewel niet op deze foto te zien, staat wel weer een molen op de dijk. De foto is genomen vanuit het koepeltje van de Landswerf.

Panorama naar het zuiden

Afbeelding 3 is genomen vanaf de toren van de Bonifaciuskerk. We zien het Bagijnhof met op de voorgrond de trapgevels van het oude St. Martinus. Daarvoor is nog net het dak van de winkel van Dudink zichtbaar. Helemaal linksonder is de klokgevel van voorheen J. Bos, gemeenteambtenaar, ook wel Sikkie Bos genaamd. Later woonde Serno in het huis. Rechts van het huis met de klokgevel staat een drietal vier meter brede huisjes.

Meer naar achteren zien we de bomen van het Achterom met links de kapberg van de stadsboerderij van Commandeur. Een andere stadsboerderij staat aan de Westerhaven en was van de gebroeders Schoutsen bijgenaamd 'De Krijnen'.

Aan de overkant van de lege Westerhaven staat het Rijkskrankzinnigengesticht met de schoorsteenpijp nog in volle glorie.

Afb.3: Panorama van het Rijkskrankzinnigengesticht uit circa 1908.

Links in de verte een paar watermolenstompen, de pijp van het stoomgemaal en het water van de Kleine Vliet.

Afb.4: Foto vanaf de toren van de Bonifaciuskerk uit 2010.

Op de foto uit 2010 (Afb.4) zijn de trapgevels van het oude St. Martinus verdwenen; eerst werd het meest oostelijk gelegen gebouw gesloopt waarvoor bejaardenwoningen in de plaats kwamen. In de andere panden kwam de herenkledingzaak van Pouw, later Landgraaf. Dit deel ging in 2004 door brand verloren.

Verder zijn op de nieuwe foto de stadsboerderijen minder prominent aanwezig en ontbreekt de karakteristieke gemetselde schoorsteen van het voormalige gesticht. Wel zien we in de verte nog de schoorsteen van het gemaal Vier Noorder Koggen, nu het Stoommachinemuseum.

Hoek Hoogesteeg - Vooreiland

Afb.5: Hoek Hoogesteeg - Vooreiland in het begin van de 20^e eeuw.

Ook op deze oude ansicht (Afb.5) staan de bekende iepen langs de straat. Rechts op de hoek staat een hardstenen lantaarnpaal met olielamp.

Deze lantaarnpalen waren een geschenk aan de stad van de rijke burgermeestersdochter Grietje Levendigh in de 18^e eeuw. De lampen werden handmatig door een lantaarnopsteker aangestoken. Als de maan opkwam moest de man er 's nachts uit om de lantaarns te doven; een kwestie van energiebesparing.

Op de hoek is logement en uitspanning 'De Hoop'. Het huis daarachter was jarenlang eigendom van de familie Boekel, handelaren in groenten en aardappelen. Later woonde in het huis de familie Bijlsma; zij bestierde een brandstoffenhandel. Even verder

de oude Kwikkelsbrug, een dubbele wipbrug die aan twee kanten bediend moest worden. Aan de overkant van de brug staat een laag gebouwtje; dat was het huisje van de Oosterbrandspuit.

Afb.6: Hoek Hoogesteeg - Vooreiland anno 2011.

De stenen lantaarnpaal is na de komst van de gasfabriek in 1910 verdwenen (Afb.6). De Kwikkelsbrug is verlegd; de brug ligt nu recht voor de Kaasmarkt waardoor het verkeer nu rechtdoor kan gaan.

Op de plaats van het brandspuithuisje zien we het nieuwe havenkantoor van waaruit de brug wordt bediend. In het huis waarin voorheen de familie Boekel en Bijlsma woonden, is nu restaurant 'De Kwikkel' gevestigd. Op de hoek geen horeca maar een winkel. Wat een verschil!

Oosterhaven 44

Op de foto (Afb.7) is het pand Oosterhaven 44 in vervallen staat; de oorspronkelijke ondergevel is in de 18^e of 19^e eeuw vervangen. Waarschijnlijk heeft daarin een mooi puikozijn gestaan. De topgevel is verdwenen en het dak afgewolfd; de bovenkozijnen zijn van luiken voorzien.

Met veel mooie panden in de stad is het slecht afgelopen; te duur voor onderhoud waarna sloop restte.

Afb.7: Het pand Oosterhaven 44 in 1950.

Afb.8: Oosterhaven 44 anno 2011.

Gelukkig bleef dit lot het pand Oosterhaven 44 bespaard. We zien nu een prachtige dubbele schoudergevel (Afb.8). Het is een sieraad voor de stad.

Gedempt Achterom

Afb.9: Het Gedempt Achterom in 1960.

Wat een ravage toont deze foto (Afb.9)! Toch woonden er in de jaren 70 nog mensen, onder andere de familie Swart. Vader Swart was stoker op het gemaal Vier Noorder Koggen. Hij had meerdere zonen en ook een dochter. Het huis bestond uit een kamer met bedstede en een gang van de voordeur naar de keuken (in de zomer woonkeuken).

Het dak van de keuken liep af naar stahoogte en was niet meer dan een soort afdak. Voorts een steile trap naar de zolder boven de kamer met een onbeschoten kap, zó onder de aangestroken dakpannen.

Op zolder sliep de jeugd, ook in de barre winter van 1963. Dat ging wel; de dekens verzwaard met jassen en een veldkei, die op kachel was verwarmd, in een jute zak bij de voeten. Maar o wee; stuifsnieuw waaide met harde noordoostenwind tussen de dakpannen door en belandde op de bedden.

Ook op de vloer en op de steile trap kwam sneeuw terecht. Eén van de kinderen moest voor een grote boodschap naar de WC die achter buiten stond. De knaap had er geen erg in dat de traptreden besneeuwd waren, hij gleed uit en viel met donderend geraas naar beneden.

Verder zien we op deze foto (Afb.9) de resten van de synagoge en het begin van het café 'Het Zwarte Woufke', later de VEGé-winkel Brakeboer.

Op de foto uit 2011 (Afb.10) zien we dat de synagoge in volle glorie is hersteld. Daarnaast staan keurige nieuwe woonhuisjes. Het gevolg van meer welvaart en cultuurhistorisch besef.

Afb.10: Het Gedempt Achterom in 2011.

Achter de Turfhoek

Afb.11: Gracht achter de Turfhoek omstreeks 1930.

De gracht achter de Turfhoek is gegraven bij de uitbreiding van de stad met de Westerhaven in 1632.

Links op de foto (Afb.11) een bedoening van een tuinder met daarachter het hoge dak van de boerderij van Hoogendijk. Hoogendijk was ook melkboer en had een winkel in de Burgemeester Schoutsenstraat. Boven het dak van de boerderij torent de rooms-katholieke kerk in de volle glorie, met de oude toren en het eerder genoemde Angelusklokje. Rechts in de sloot ligt een mestpraam van een boerderij aan de Turfhoek. Ook deze boerderij was van een familie Hoogendijk.

Het afvoeren van mest per praam (een andere mogelijkheid was er niet) kon in de winter met ijs een probleem zijn. Dan vond men vooral aan het Achterom menig mesthoop aan de walkant. Voorts rechts nog een hooikapberg en daarvoor de bekende schuithelling van Op 't Land. Er is een schuit op zijn kant gezet om wellicht te worden geteerd.

Via de gracht achter de Turfhoek brachten tuinders uit onder andere Onderdijk en Wervershoof hun producten naar de doorvaar-afmijnlokalen van de veiling. Zij bereikten de gracht via de Brakesloot en het Overlekerkanaal. De oversteek van het kanaal was met harde noordwestenwind een hachelijke zaak.

Afb.12: De gracht achter de Turfhoek op 26 juli 2011.

Nu zijn alle bootjes in de gracht achter de Turfhoek uitsluitend nog voor plezier. Op de recente foto (Afb.12) zijn de boerderijen verdwenen. De gracht is sinds de sanering van het Achterom schoon.

Dat was vroeger wel anders; het Achterom functioneerde als een open riool met alle gevolgen van dien. Je hoefde maar even naar het water te kijken en je zag een menigte luchtbellens aan de oppervlakte komen gevolgd door een grote stinkende koek. Hoe lager de luchtdruk hoe meer er omhoog kwam. Het Achterom heette niet voor niks 'het Stinkachterom'. Maar dat is gelukkig verleden tijd.

De Vlietstroom

Afb.13: De Vlietstroom omstreeks 1900.

Rechts op de oude foto (Afb.13) zien we wat boerenbedoeninkjes en links de Oostersingel. Aan dit stukje Oostersingel tot aan de bocht stonden drie boerderijen. Precies op de bocht stond een half houten huis, laatst bewoond door een familie Wijdenes. Dat huis was in de eerste helft van de 19^e eeuw kantine voor de adelborsten die in die tijd het Westereiland bevolkten.

In de sloot liggen veel schuiten voor het vervoer van hooi en andere goederen ten behoeve van de veehouderij aan het Geldelozepad. Aan het einde van "het Pad" was een brugje (hier niet te zien) naar het Vierkantje dat naar de Brakeweg leidde. Voor veel oud-Medenblikkers onderdeel van de zondagse wandeling.

Afb.14: De Vlietstroom omstreeks 1930.

Hier (Afb.14) zien we minder schuiten. De veehouderij heeft gedeeltelijk plaatsgemaakt voor tuinders die in de volksmond bouwers worden genoemd.

Rechts op de voorgrond is de kruidenierswinkel van de familie Bende met een nijdig schoorsteentje op het dak. Kruideniers waren er in die tijd genoeg, mede door de komst van arbeiders van elders voor de aanleg van de Wieringermeerpolder.

Afb. 15: Een recente foto uit 2011.

Op de foto van de Vlietstroom uit 2011 zijn alle werkschuiten verdwenen; deze hebben plaatsgemaakt voor plezierbootjes.

De Oostersingel is verbreed en geasfalteerd ten behoeve van het doorgaande (auto)verkeer. De Vlietstroom is bedekt met ijs; er wordt geschaatst.

Arnold de Greeuw en Jan Beek
Medemblick, mei 2011

Herkomst afbeeldingen:

Rein Bood: 3.

Ted van Doorn: 13.

Arnold de Greeuw: 2,4, 6, 8, 10, 11, 12, 15.

Klaas Kramer: 14.

Jan Makkes: 9.

Jan Nijboer: 7.

Peter Swart: 5.

Uit *Provinciale Monumenten Noord-Holland*

Medemblick: 1.

Gesticht voor gekken in Medemblik (1884 – 1967)

Inleiding

Het bekende gebouw aan de overkant van de Westerhaven heeft ongetwijfeld een historische uitstraling. De nieuwsgierige toerist die het wandelpad aan de zuidzijde van de haven volgt, ziet de twee bekende leeuwen en leest de lijfspreuk van de Prins van Oranje in hoofdletters: JE MAIN-TIENDRAI (Ik zal handhaven). De vorm van het gebouw heeft zich gelukkig weten te handhaven.

De plek kent een geschiedenis vanaf de Timmerwerven. Wie wil weten wat hier vroeger allemaal gebeurde, krijgt op een mooi bord de volgende uitleg: *'In de zeventiende en achttiende eeuw werd dit terrein als Timmerwerven aangeduid. Naast particuliere scheepswerven waren hier de werkplaatsen van de stad en het waterschap de Vier Noorder Koggen gevestigd. Ook de West-Friese admiraliteit had op dit terrein een eigen werf waar enkele grote oorlogsbodems van stapel liepen. In 1797 werd het hele gebied tot marinewerf bestemd. Er verzezen grote magazijnen waarvan het gebouw met koepeltje nog een overblijfsel is.*

In 1828 verhuisden de werfactiviteiten naar Den Helder en werden achtereenvolgens het Koninklijk Instituut voor de Marine en een psychiatrisch ziekenhuis in de gebouwen ondergebracht.'

De laatste zin klopt niet helemaal. Het huidige gebouw heeft aan de buitenkant een opvallende gelijkenis met het oorspronkelijke hoofdgebouw van de Rijkswerf.

Maar nog niet zo lang geleden zag die buitenkant er anders uit. Afb.1 laat zien dat het hoofdgebouw toen twee in plaats van drie verdiepingen telde. In 1880 begon de grote verbouwing van het voormalige marine instituut.

De psychiatrische zorg in de gebouwen kent twee verschillende perioden. In 1884 ontstond hier het eerste rijkskrankzinnigengesticht. Direct na de opheffing in 1923 kreeg de plek een nieuwe bestemming als derde provinciaal ziekenhuis. In ruim tachtig jaar zijn er duizenden patiënten opgenomen.

Afb. 1: Het hoofdgebouw van het gesticht omstreeks 1914.

Aanvankelijk zowel mannen als vrouwen. Wat er in die tijd binnen de muren gebeurde en hoe de tijdgeest een stempel drukte op de werkwijze van verpleging zal straks blijken. Eerst een kort overzicht van de aanleiding om in 1884 het eerste rijksgesticht in Medemblick te openen.

Voorgeschiedenis van psychiatrische zorg

Afwijkend gedrag wordt nog steeds in alledaagse termen aangeduid als 'gestoord'. Uitdrukkingen als 'halve gare', 'maffketel' en 'krankjorum' zijn er in vele varianten. Wanneer het abnormale gedrag schade berokkende en voor de leefomgeving niet meer controleerbaar was, werden de dwazen opgesloten in dolhuizen. Het dolhuis in Haarlem uit 1560 is thans ingericht als museum. Wie interesse heeft in de historische opvang van waanzinnigen kijkt daar zijn ogen uit.

De krankzinnige lastposten in Medemblick zaten in de zestiende en zeventiende eeuw waarschijnlijk in de cellen van het kasteel en het toenmalige stadhuis. Pas rond 1800 zorgt de verlichting in Engeland en Frankrijk voor een geheel andere kijk op dollen en dwazen. 'We moeten die mensen heropvoeden en niet vastketenen', aldus de leidende gedachte.

In Nederland lopen de nieuwe ontwikkelingen nog een beetje achter. Het is Schroeder van der Kolk die een voortrekkersrol zal innemen (zie Afb.2).

Afb.2: Schroeder van der Kolk.

Als rijksinspecteur bezoekt hij in 1842 het Buitengasthuis in Amsterdam en ziet daar een schrikbarend toestand. Patiënten lagen op stro en wendelden zich in eigen vuiligheid. Velen zijn geboeid aan handen en voeten. Verwarde personen zijn aan de muur geketend. De tragische gevolgen van zo'n behandeling laten zich raden. De negatieve observaties stimuleerden gelukkig de oprichting van een mooie nieuwe inrichting ver van de grote stad.

De prachtige paviljoenen in Santpoort met de naam 'Meerenberg' liggen in de duinen en beloven veel. De patiënten waren toen nog verdeeld in verschillende klassen. Een eerste klas behandeling kostte wat meer, maar als rijkere patiënt kreeg je er wel wat voor terug: een eigen salon, een persoonlijke bediende en 's avonds een driegangenu met wijn. In de vierde klasse was de zorg aanzienlijk soberder. Zalen moest je samen delen en maaltijden waren zeer eenvoudig. Verplegers heetten in die tijd meiden en knechten en van een opleiding was nog geen sprake.

Oprichting Rijksgesticht voor krankzinnigen

De opheffing van het Koninklijk Instituut voor de Marine was voor Medemblick een grote klap. Wat nu? Een woelige periode brak aan. Pogingen om er een tuchthuis voor jeugdigen te vestigen gingen helaas niet door. Burgemeester Claas Gerdenier (1843-1870) slaagde er evenmin in om de strafgevangenis van Leeuwarden naar Medemblick te verplaatsen. Het tijdelijke onderkomen als openbare meisjesschool was natuurlijk geen oplossing.

Als de Franse schrijver en kunstenaar Henri Harvard in 1873 hier rondloopt, inspireert dat hem niet tot lovende woorden. 'Alles staat er verlaten bij en een van de prachtigste tuinen van Europa is veranderd in een veld van aardappelen en knolgewassen'. Teeling (1988) citeert de indrukken van de Franse schrijver uitvoerig. Het is ongetwijfeld Johan Nicolaes Ramaer (1817-1887) geweest die de aanzet heeft gegeven voor het Rijksgesticht in Medemblick. In 1871 werd hij benoemd als landelijk inspecteur van de gestichten voor krankzinnigen.

Twee jaar later was hij medeoprichter van de Nederlandse Vereniging van de Psychiatrie. Ramaer bepleitte voortdurend een grotere rol van de rijksoverheid. De bestaande gestichten waren in handen van provinciaal bestuur en particuliere stichtingen. In voorbereiding was een nieuwe wet op de krankzinnigenzorg die in 1884 werd aangenomen.

Reeds in 1880 viel het oog op de leegstaande gebouwen aan de haven. Ramaer had zo zijn twijfels maar besloot toch om er zelf een kijkje te nemen.

Afb.3: De toegangsbrug over de Westersingel aan het begin van de 20e eeuw.

Anders dan verwacht bleken de geruchten over de vochtigheid van de gebouwen en de gezondheids-toestand onjuist. Wat hij vooral positief vond, was de mogelijkheid om er een landbouwbedrijf te beginnen zodat patiënten actief op het land konden werken.

Op 28 januari 1880 komt het besluit in de gemeenteraad. Advies voor de verbouwing werd gegeven door de bekende architect P. Cuypers. Arnold van Wijngaarden is de plaatselijke architect en zorgt voor de uitwerking. Alleen de buitenmuren, de kelders en het dak bleven overeind. De bedoeling was dat het gesticht ongeveer 480 patiënten zou huisvesten: de mannen aan de westzijde, de vrouwen aan de oostzijde. Het hoofdgebouw wordt teruggebracht tot twee verdiepingen en een zolder. Dit betekende dat de ramen vergroot moesten worden. De ingang kwam aan de oostzijde. Pas later kwam de bekende brug over de Westersingel (zie Afb.3).

Als directeurswoning koopt het Rijk het huis van kaashandelaar Hayo Hamens voor een bedrag van twaalf duizend gulden (zie Afb.4). De eerste geneesheer krijgt een woning direct naast de hoofdingang, de huisvesting van de tweede arts is op de eerste verdieping. Daar is ook de bibliotheek die in de loop der jaren sterk uitgroeide. Zo wenste Ramaer dat zijn waardevolle collectie boeken uiteindelijk in Medemblik zou komen.

Cahn schrijft vol bewondering over de vele voorwerpen die eveneens in de bibliotheek te zien waren. Allerlei dingen die vroeger gebruikt werden om te vluchten en allerlei gevaarlijke primitieve wapens.

Een 'griezelige verzameling', zo typeert hij deze spullen van vroeger. De antieke boeken en de oude portretten weerspiegelden het verleden telkens weer. Terzijde: thans bevindt een groot deel van de verzameling zich in museum Het Dolhuys te Haarlem.

A.H. van Andel	1884 - 1889
S. Doedes Breuning	1889 - 1897
Th.E. Frijlinck	1897 - 1914
J.M. Reitsema	1914 - 1917
J.G. Dikshoorn	1917 - 1938
H. Hirschfeld	1938 - 1952
J.A. Kloosterman	1952 - 1967

Tabel 1: Geneesheer-directeuren

Tabel 1 laat zien dat Arnoldus Hugo van Andel de eerste geneesheer-directeur was. Hij had in Leiden geneeskunde gestudeerd en ging zich na zijn promotie naar Wenen om zich te verdiepen in de psychiatrie. In 1863 werd Arnoldus de tweede geneesheer van het gesticht in Zutphen.

Afb.4: De directeurswoning aan het Vooreiland.

De eerste geneesheer en directeur was de bekende Ramaer. Hun samenwerking is van korte duur geweest want Ramaer werd landelijk inspecteur. Van Andel ontwikkelt zich als zeer gerespecteerde deskundige in de wereld van de opkomende psychiatrie.

In het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde doet hij vele jaren verslag van de toestand in de gestichten. Jaarlijks wordt weergegeven hoeveel mannen en vrouwen verpleegd worden, hoeveel er zijn overleden en hoeveel er 'al of niet hersteld ontslagen' zijn. In 1895 bijvoorbeeld zijn er in Medemblick 25 mensen hersteld maar 57 personen verlaten het terrein als 'niet hersteld ontslagen'. Wat er daarna met hen gebeurde, staat nergens vermeld en blijft een raadsel.

Eenzijdige herkomst van de patiënten

De psychiatrische patiënten die enkele reis naar Medemblick gingen, werden niet onderverdeeld in verschillende klassen. Ze behoorden allen tot de laagste klasse waarvoor de provincies geen verantwoordelijkheid wilden nemen. Het ging daarbij met name om ex-militairen met een lage rang, landlopers, woonwagenbewoners en 'criminelen'. De groep van misdadigers bestaat uit twee categorieën. De 'krankzinnige misdadigers' die veroordeeld waren en in de gevangenis zaten met een psychische stoornis.

En de 'misdadige krankzinnigen' die volgens de rechter ontoerekeningsvatbaar waren en direct moesten worden opgenomen. Al deze kwetsbare groepen vielen volgens de nieuwe wet onder verantwoordelijkheid van de regering en zo ontstond het Rijksgesticht.

Jaar	Man	Vrouw	Totaal
1893	260	239	(499)
1894	292	250	(542)
1895	261	209	(470)
1896	262	198	(460)
1897	275	196	(471)
1898	242	197	(439)
1899	294	192	(486)
1900	303	110	(413)
1901	300	70	(370)
1902	317	59	(376)
1903	336	70	(406)

Tabel 2: Aantal patiënten rond 1900.

Tabel 2 geeft een overzicht van het aantal verpleegde patiënten rond 1900. De sterke toename in 1894 wordt veroorzaakt door de reorganisatie van het Buitengasthuis in Amsterdam. Gelukkig was kasteel Radboud in die dagen juist gerestaureerd. Ongeveer dertig vrouwen werden daar tijdelijk ondergebracht. De recreatiezaal van de mannen werd opgeofferd zodat er meer slaapplekken waren.

De patiënten van het Buitengasthuis behoorden tot de categorie 'ongeneeslijken'. Geen positief vooruitzicht voor de toenmalige patiëntenpopulatie!

Tabel 2 laat ook zien dat het aantal vrouwen in 1900 aanzienlijk daalde. Dit kwam omdat in 1898 een tweede rijkskrankzinnigengesticht in Grave geopend werd. Gevolg was dat ongeveer 100 vrouwelijke patiënten uit Medemblick vertrokken.

De toenmalige geneesheer J. Kat beschrijft deze uittocht enerzijds als een verademing, maar anderzijds als een teleurstelling omdat het alleen de rustige vrouwen betrof. Veel van hen waren betrokken bij de huishoudelijke dienst. Het gevolg was dat de verpleging in de vrouwenafdeling nu alleen blijvende en tijdelijke onrustige patiënten betrof.

Kritiek op Medemblick en gevolgen

Bij de opening in 1884 waren er alleen lovende woorden over het nieuwe Rijksgesticht. Maar tien jaar later beginnen er kritische kanttekeningen geplaatst te worden. Er is steeds meer onvrede in de inspectierapporten en de regering maakt plannen voor een nieuw gesticht in het Gooi.

De geregelde ontvluchtelingen baarden grote zorgen. Zo vraagt de minister zich in 1901 af of de kwaliteit van het personeel wel in orde is en hoe het komt dat de verplegers vaak na een paar jaar al een andere baan kiezen. Dat het werk van verpleegster in Medemblick in die tijd geen pretje was, blijkt uit de lijst van mishandelingen die de verpleegsters te voorduren kregen.

In ongeveer 3½ maand in 1900 meldt de inspectie 78 geweldsdaden zoals slaan, trappen en bijten. Omdat in die tijd bijna alle vrouwelijke patiënten arbeidsongeschikt waren, zaten de verblijfszalen de hele dag vol met patiënten die onrustig rond lopen of wezenloos voor zich uit staren. Tot de problemen rond de eeuwwisseling behoorde ongetwijfeld de toename van de groep patiënten uit gevangenis en de ontoerekeningsvatbaren. In 1897 zijn dat er 63, maar vijf jaar later 195.

In 1909 werd in Castricum 'Duin en Bosch' geopend. Het provinciaal bestuur was bereid om ook rijkspatiënten op te nemen en Medemblick te ontlasten.

Misdadige patiënten werden echter geweigerd en daardoor ontstond het plan om het gesticht ingrijpend te verbouwen en te versterken. Het zou een gevangenis karakter moeten krijgen; meer cellen, dikke muren, zware sloten en meer personeel. Cahn spreekt in zijn boek over de misplaatste trots voor deze plannen door de toenmalige directeur Frijlinck.

De nieuwe cellengang (zie Afb.5) bevatte acht isoleerkamers aan de zuidzijde en zeven aan de noordzijde. De sluitingen van de celdeuren zijn de uitvinding van de Medemblicker Steinmetz. De sluiting gaat over de gehele lengte van de deur. Een ontsnapping door hard op de deur te bonken, behoorde voortaan tot het verleden.

Afb.5: De nieuwe cellengang.

De losse ledikanten in de voormalige cellen werden vervangen door een gemetselde cementen bank. Wel geveerd. Meubelstukken werden verankerd en 's avonds liet men rolluiken neer voor de ramen van de cellen.

Hielp deze verbouwing? Jazeker. Het nieuwe Rijksgesticht in Woensel werd een kopie van Medemblick. Niet toevallig dat de eerste directeur van dat gesticht Reitsema heette. Hij had in zijn korte periode hier de kneepjes van het vak geleerd.

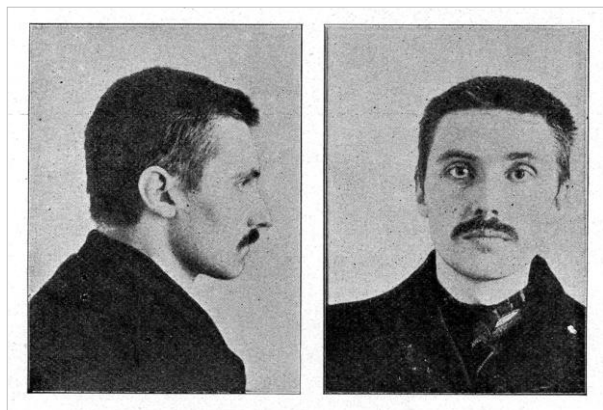
Bekende patiënten: Frans Rosier en Klaas Boes

Veel oudere Medemblikkers kunnen zich nog namen en zeker gezichten herinneren uit de periode van de jaren zestig. De sfeer in de latere jaren van het ziekenhuis was totaal anders dan in de gestichtsperiode. Twee bekende namen uit de begintijd zijn Frans Rosier en Klaas Boes. Hier een korte kenschets van beiden.

Op 3 september 1908 viert Nederland Koninginnedag. Op die feestavond vindt de ontsnapping plaats van Frans Rosier. Als de patiënten rond elf uur naar hun slaapplek worden teruggebracht, vlucht Frans het gebouw uit. Enkele oppassers willen hem tegenhouden, maar zijn 'vrienden' verhinderen dit.

Opnieuw is de opzienbarende zoektocht naar Rosier begonnen. Ook in de voorafgaande jaren kwam hij geregeld in het nieuws door zijn creatieve manier van uitbreken. In veel Nederlandse kranten zijn de criminele activiteiten van Rosier voorpaginieuws geweest. In zijn laatste strafgevangenis in Leeuwarden werd hij krankzinnig verklaard en dus naar Medemblik verwezen. Vanuit de ziekenzaal wist hij daar in 1906 al de weg naar de vrijheid te vinden maar in de bossen van Aerdenhout kregen ze hem weer te pakken.

Zijn ontsnapping op Koninginnedag was natuurlijk groot plaatselijk nieuws. Frans wist zich te verstoppen op de zolder van de woning van de directeur. De beroemde speurhonden die werden ingezet kwamen niet verder dan de Oosterhaven. Een paar dagen later werd Rosier door twee boeren aangehouden op de spoorbaan bij Opperdoes. Toen hij de dreigende hooivork van de gebroeders Bos zag, gaf hij zich over.

Afb.6: Frans Rosier.

De dubbele moord in Schagen op 11 augustus 1895 heeft heel wat pennen in beweging gebracht. De zeventienjarige Klaas Boes was verliefd op zijn buurmeisje Anna Beyers maar toen ze het uitmaakte sloegen in het puberhoofd van Klaas de stoppen door.

Hij klom 's avonds over de schutting, sloeg zijn buurvrouw dood en wurgde vervolgens haar nichtje. Het duurde even voordat de gruweldaad van Klaas bekend werd. Toen zijn moeder het hoorde pleegde ze zelfmoord. De rechter veroordeelde hem tot een levenslange gevangenisstraf en zo ging hij enkele reis naar Leeuwarden.

Door de psychische klachten die Klaas kreeg, besloot men hem tijdelijk te behandelen in Medemblik. Op 19 juni 1913 begon zijn verpleging die ruim drie maanden duurde. Maar terug in Leeuwarden ging het al gauw weer mis en na een paar weken ging Klaas wederom naar het gesticht. Tot 31 mei 1916 is hij er naar eigen zeggen heel goed behandeld.

In 1922 komt hij voorwaardelijk vrij en besluit Nederland achter zich te laten en in Australië een nieuw leven op te bouwen. Uiteindelijk keert hij met vrouw en dochter weer terug naar Nederland. Vlak voor zijn overlijden in 1956 bezoekt hij berouwvol de begraafplaats van zijn buurvrouwen.

Vanaf 1923 Provinciaal Ziekenhuis

In 1922 besluit de regering het Rijksgesticht op te heffen. Pogingen om de gebouwen aan de provincie te verkopen mislukken. Gelukkig komt er een doorbraak door de beslissing om zowel de gebouwen als de inventaris te verhuren voor tien gulden per jaar. Dit huurcontract zou dertig jaar duren. 'Provinciaal Ziekenhuis' werd de nieuwe naam. Het tijdelijke karakter hinderde een grootschalige noodzakelijke vernieuwing. Verbouwingen mochten niet al te kostbaar zijn. En alleen mannelijke patiënten werden opgenomen.

Zowel de diagnose als de behandeling van patiënten hebben in de loop der jaren een zeer verschillend karakter gekregen. Wie nu als psychiater de oude verslagen van patiënten leest, beseft dat het andere tijden waren. De term 'Schizofrenie' werd pas in 1908 uitgevonden door een Zwitserse arts. 'Hysterie' werd wel als oorzaak gezien, maar gek genoeg kwam de hysterische aanval alleen voor bij vrouwen.

Rond de eeuwwisseling leidde de theorie van de Italiaan Lombroso tot het nauwkeurig in kaart brengen van de schedelgrootte. Ook in Medemblik legden de fotografen toen de gelaatsuitdrukkingen vast die de aangeboren afwijking moesten bevestigen. Psychische stoornissen werden verbonden met ziektebeelden en erfelijke eigenschappen.

Nieuwe medicijnen in de jaren twintig verdringen de bedverpleging en lichamelijke activiteiten worden steeds meer als therapeutisch gezien. De arbeidstherapie vraagt personeel om hulp te bieden in de zalen voor houtbewerking, vlechten en boeken binden.

Afb.7: V.I.O.S. (Vriendschap Is Ons Streven), de gymnastiekvereniging.

In de jaren dertig kent het Provinciaal Ziekenhuis een hecht verenigingsleven met bekende namen als: SPARTA, de voetbalvereniging; V.I.O.S. (Vriendschap Is Ons Streven), de gymnastiekvereniging; ONS GENOEGEN, het fanfarecorps; ONTSPANNING, de dam- en schaakclub; en niet te vergeten EXCELSIOR, de mondharmonicavereniging.

Een bekende verpleger: Arie van Eijk

Arie van Eijk, geboren in 1918 te Gouda, besloot in de crisisjaren werk te zoeken in de verplegingszorg van krankzinnigen. Zijn sollicitatiebrief was direct succesvol. Vanaf 1937 tot de sluiting heeft Arie een zeer actieve rol gespeeld. Op de eerste werkdag moest hij zijn handtekening zetten onder het contract dat hij tenminste zes jaar intern zou blijven. Verlieft worden op een dochter van de plaatselijke drukker, betekende dus nog even wachten met trouwen.

In een late terugblik over deze periode kenschetst Van Eijk een bekend beeld van de patiënten: 'Het ziekenhuis is een vergaarbak. Patiënten die in Castricum en Santpoort niet konden genezen werden naar Medemblik overgebracht. Wij kregen de beruchte gevallen: moordenaars, ongeneeslijke alcoholisten en zo. In de praktijk merkte je daar niet zoveel van. Sterker nog: ik denk dat de patiënten bij ons meer vrijheid hadden dan in de andere twee provinciale ziekenhuizen.'

Arie vertelt verder dat hij al spoedig kennis maakte met de elektroshock. *'Ik heb nog meegemaakt hoe die werd toegepast op patiënten die bij hun volle bewustzijn waren; later ging het onder lichte verdoving. Dit gebeurde met groepen van tien patiënten'*.

Van Eijk is in Medemblik altijd sociaal en politiek actief geweest. Ruim 23 jaar was hij voor de CPN gemeenteraadslid en enkele jaren wethouder. Arie is niet meegegaan naar Castricum door een arbeidsconflict. Zijn CPN achtergrond maakte promotie niet mogelijk. Na de sluiting in 1967 vertrok hij naar Haarlem.

Oorlog en de jaren vijftig en zestig

Dat de oorlogsjaren in het provinciaal ziekenhuis een grote impact hebben gehad, kan door vele voorbeelden bevestigd worden. Joodse patiënten en joodse onderduikers kregen door de inzet van directie en personeel zoveel mogelijk hulp. In 1943 werd de directeur-geneesheer Hirschfeld daarom ontslagen.

J. Zwaan beschrijft deze dramatische jaren uitvoerig. Hier slechts enkele zinnen: *'De evacuatie uit Duin en Bosch (juni 1942) zorgde voor een toename van 162 patiënten en 40 personeelsleden. Dr. Zijlstra was de hoofdredacteur van de verzetskrant 'De Vrije Stem'. Januari 1945 moest hij onderduiken. Drie personeelsleden werden aan het eind van de oorlog gevangen genomen en op 12 maart 1945 doodgeschoten in Amsterdam'*.

De slachtoffers waren de eerste verpleger W. Boonstra, de boekhouder P.F. Brittijn en de klerk T.T. Oost. Na hun dood kregen ze in de hal een gedenkplaat.

Afb.8: Timmerwerkplaats in het Provinciaal Ziekenhuis.

In 1950 was de voormalige hoogleraar psychiatrie W.M. van der Scheer adviseur geworden van het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid. In deze functie bezocht hij in 1950 de situatie hier ter plaatse. Gemma Blok zegt hierover: *'In Medemblick raakte Van der Scheer helemaal ontzet. Alles zag er groezelig en vies uit: het beddengoed, de patiënten, en zelfs de verplegers. Het gebouw was afgebladderd en donker, de hygiëne slecht. Kleren en linnengoed werden minder vaak gewassen dan in beide andere ziekenhuizen. Tijdens het eten ontbrak alle orde, spinazie en pap at men uit één bord en bij veel mannen hingen de gulpen open.'*

Directeur Hirschfeld was het eens met deze observatie maar volgens hem werden de problemen in belangrijke mate veroorzaakt door de chronische gestichtsklanten. Ook wees hij erop dat de verplegers in Medemblick al wat ouder waren. Van der Scheer adviseerde om vrouwelijk personeel aan te stellen en dan met name in de hogere posities. De mannen waren daar natuurlijk niet blij mee.

In 1952 kreeg Medemblick een vrouwelijke geneesheer-directeur, mevrouw Kloosterman (later Buiten-Kloosterman). Ook in 'Duin en Bosch' kreeg zij dezelfde functie.

Het huurcontract met het Rijk eindigde in 1952, maar de overheid wilde het voorlopig nog wel verlengen. Provinciale Staten van Noord-Holland namen echter in 1955 het principebesluit om de locatie in Medemblick op te heffen.

Het gebouw was brandonveilig en de verwarming, de elektriciteitsvoorziening en de keuken waren verouderd. De verbouwing zou teveel kosten, en wederom het argument van de moeilijke bereikbaarheid. Een paar nieuwe stoelen, gordijntjes en tafelkleedjes dat kon nog net. De laatste jaren in Medemblick typeert Gemma Blok zo: *'Het langdurige sterfbed van een ondergeschoven kindje'*. Geen investering, geen vernieuwing van brandonveilige muren. Aan de slechte toestand van riolering en warmwaterboilers werd niets gedaan.

In 1963 vertrekt de eerste groep patiënten en verplegers richting Castricum. De ontmanteling is in gang gezet. Langzaam loopt het gebouw leeg. Personeel pendelt nog een paar jaar met

busjes heen en weer. Burgemeester Letschert noemt in zijn nieuwjaarsrede de opheffing een 'trieste aderlating'. Hij hoopt dat de gebouwen een nieuwe bloedtransfusie krijgen door een andere bestemming.

Afsluiting

De episode van de psychiatrische zorg in Medemblick is volgens mij het meest boeiend verwoord door dr. L.A. Cahn.

De auteur is vanaf 1956 ruim dertig jaar zenuwarts geweest in Duin en Bosch en was bovendien werkzaam in Medemblick in de vijf afsluitende jaren. Zijn persoonlijke geschiedschrijving over het gesticht en het provinciaal ziekenhuis is een belangrijke bron van informatie. Zelf toont hij zich bescheiden in zijn epiloog.

Zo schrijft hij: *'Officiële geschiedschrijving is het niet. Men vindt geen bronvermeldingen of publicaties van documenten. Gebruik werd slechts gemaakt van wat gemakkelijk toegankelijk was. Ook werden geen gerichte gesprekken gehouden. Daarvoor in de plaats kwamen tal van persoonlijke ontmoetingen met de velen, die met het ziekenhuis te maken hebben gehad.'*

Een terugblik in 2011 leert dat de huidige visie over de aanpak van psychiatrische patiënten sterk verschilt van de heersende opvattingen tijdens de ontmanteling van het provinciaal ziekenhuis.

Afb.9: Luchtfoto van het Provinciaal Ziekenhuis.

Cahn heeft in zijn verslag van de Medemblikse episode niet voorzien dat zijn vakgebied in de jaren zeventig een revolutie doormaakte. Er kwam een enorme tegenbeweging die het gangbare medische model verwierp. Weg met de dwangmiddelen en geef patiënten meer zeggenschap. De bekende leus op posters: 'Ooit een normaal mens ontmoet? En .. beviel 't?'

Het gevolg van de nieuwe opvattingen was dat grote afgelegen gestichten werden opgeheven. Patiënten in Santpoort gingen weer terug naar Amsterdam. De overplaatsing van patiënten naar kleine woonvormen in de samenleving dicht bij huis beoogde de emancipatie en het welzijn te bevorderen. Is dit voor iedereen gunstig geweest?

De opvallende stijging van acute dwangopnames in de grote steden leidt opnieuw tot de vraag of ontspoorde patiënten niet beter af zijn op een rustige plek buiten de stad. Of zo'n plek in Medemblik in de nabije toekomst weer in beeld komt ... wie weet?

Ad Dudink
Medemblik, juni 2011

Geraadpleegde bronnen

N. de Boer, *Psychiatrie in Westfriesland 1600-2000; een tikkie tekort*, Zwolle, 2004.

G. Blok, 'Onze kleine wereld, De provinciale ziekenhuizen in het tijdvak 1945-1965', *Gesticht in de duinen*, Hilversum, 1997, 166-190.

B. Siezen, *Spijkers in de spaarpot*, Schoorl, 1996.

L.A. Cahn, *MEDEMBLIK een episode in de Nederlandse psychiatrie 1884-1967*, Wormerveer, 1970.

H. Danner, 'Een provinciale zorg (1884-1940)', *Gesticht in de duinen*, Hilversum, 1997, 74-90.

H. Havad, *Verleden en heden: een togt langs de kusten van de Zuiderzee*, Haarlem, 1875.

J. Kat, 'De verpleging van gevaarlijke krankzinnigen', *Tijdschrift voor Strafrecht*, 1907, 215-263.

F. Koenraad en A. Pouw, 'Verborgen in Medemblik: Gerechtelijke-geneeskundige rapportages over krankzinnige en misdadige vrouwen rond de eeuwwisseling', *Vrouw en criminaliteit*, Meppel, 1987, 53-72.

P.S. Teeling en H. Langereis, *MEDEMBLIK, Grepen uit de roemrijke geschiedenis van de oude Radboudstad*, Medemblik, 1988, 93-95.

J. Vijselaar (red.), *Gesticht in de duinen*, Hilversum, 1997.

J. Zwaan, 'Medemblik en de Tweede Wereldoorlog', *Een nieuw Medemblikker Scharre-zootje*, Schoorl, 1989, 155-178.

Herkomst afbeeldingen:

Uit L.H. Cahn, *MEDEMBLIK een episode in de Nederlandse psychiatrie 1884-1967*: 5.

Ad Dudink, Medemblik: 2.

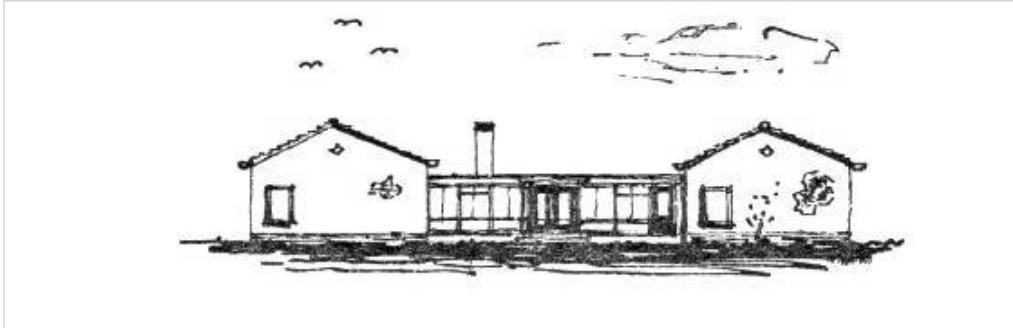
Uit *Het Leven Geïllustreerd*, 11 september 1908: 6.

Oudheidkundige Vereniging "Medenblik": 7.

Peter Swart, Hoorn: 1, 3-4, 8-9.

16 oktober 1962 – een Nut-tige dag

De opening van Nutskleuterschool Pinkeltje in Medemblick

namens het bestuur van de stichting nutskleuterschool te medemblick hebben wij het genoegen u mede te delen, dat het nieuwe schoolgebouw aan de nic. stellingwerffstraat, alhier, op dinsdag 16 oktober a.s. in gebruik zal worden genomen. de officiële openstelling zal plaats vinden om 10.- uur 's morgens.

wij nodigen u bij deze vriendelijk uit deze opening bij te wonen en zullen u daartoe gaarne tegen die tijd in het schoolgebouw ontvangen.

p. GONS, VOORZITTER

a. van EIJK, SEKRETARIS

medemblick, OKTOBER 1962.

Afb.1: Uitnodiging voor de opening.

Op 21 december 1961, een klein jaar voor de opening van de school, vond door het bestuur van de

Stichting Nutskleuterschool op de bouwplaats van de school de eerste steenlegging plaats (zie Afb.2).

Afb.2: V.l.n.r. mw. Avis (penningmeester), mw. Leeuwerik (bestuurslid), dhr. A. van Eijk (secretaris), mw. De Vries-de Jong (oud-bestuurslid), dhr. P. Gons (voorzitter), dhr. K. de Jong (aannemer), dhr. H. Koorn (aannemer) en dhr. W. Vlaming (architect).

Op de openingsdag liet het trotse stichtingsbestuur zich voor de nieuwe Nutskleuterschool Pinkeltje aan de Nicolaes Stellingwerffstraat fotograferen (zie Afb.3).

Afb.3: V.l.n.r. dhr. W. Spoelstra, dhr. J. Schoonbeek (vice-voorzitter), mw. Avis (penningmeester), mw. H. van der Kolk, mw. Leeuwerik en dhr. A. van Eijk (secretaris). De voorzitter dhr. P. Gons was door ziekte verhinderd.

Het kunstwerk Pinkeltje, op de muur achter het bestuur, werd gemaakt door mejuffrouw Boerman. De naam Pinkeltje werd gekozen na een prijsvraag onder de kinderen en hun ouders. De geestelijke vader van Pinkeltje, Dick Laan, gaf graag toestemming voor het gebruik van de naam en kwam speciaal voor de opening van de school naar Medemblick toe.

Onder leiding van architect W. Vlaming werd door de aannemersfirma Koorn & De Jong, het schildersbedrijf gebroeders Vermeulen, het elektro-technisch bureau P. Gons, het loodgietersbedrijf P. Gutter en het installatiebedrijf Rutgers, een dege-lijk en fleurig schoolgebouw opgeleverd. De firma's Blokker, Huesmann en Iddink (te Ede) zorgden voor de inrichting, vloerbedekking en stoffering. De foto's bij de opening werden gemaakt door Hero Rijnsent, de fotograaf met een zaak op de Westerhaven.

Veel sprekers en geschenken

De waarnemend voorzitter van het schoolbestuur J. Schoonbeek schetste uitvoerig de historie van deze kleuterschool. Het begon met de oprichting - al in 1850 (!) - van een 'Armenkinderbewaarschool' door het 'departement Medemblick der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen'. Het schooltje bij de kerk aan de Breedstraat was steeds het verblijf van de Nutskleuterschool (en eerder Fröbelschool) geweest. De heer Schoonbeek prees de activiteiten van de vorige besturen die met steun van andere instellingen, de kleuterschool door de (financieel) moeilijke jaren hadden geloodst.

Hij noemde met name het gemeentebestuur, het Gereformeerde Weeshuis, de Gereformeerde Armen- en Gasthuisvoogden, de Nutsspaarbank en de goede zorgen van de Dameskrans van het Nut, welke hij omschreef als 'de kurk waarop het schooltje zich drijvende hield', in de loop der jaren.

Afb.4: J. Schoonbeek (vice-voorzitter).

Na de komst van de Kleuteronderwijswet in 1956 was er nu ook overheidssubsidie beschikbaar gekomen en konden de plannen voor de bouw van een nieuwe school eindelijk gerealiseerd worden. 'En vandaag het resultaat', zo zei de heer Schoonbeek.

Afb.5: H. Letschert (burgemeester)

Burgemeester H. Letschert sprak zijn vreugde uit over het nieuwe bezit van de stad. Met deze school was ook de wijk 'Plan West' vrijwel voltooid. Hij besloot zijn gelukwensen met het aanbieden van de gemeentevlag.

De rijksinspectrice van het kleuteronderwijs, mejuffrouw Muller, sprak over de grote behoefte aan scholen, maar er konden nog te weinig worden toegewezen. Ze had bewondering voor dit mooie schooltje dat hier nu was gerealiseerd. De inspectrice van de Nutskleuterscholen, mejuffrouw W. Nijkamp, bracht haar gelukwensen op humoristische wijze over en schonk enkele handpoppen aan de school. Hoofdleidster 'Juf' Fien Geusebroek ontving van haar het apje 'Snobi'.

Afb.6: Fien Geusebroek en W. Nijkamp.

Afb.7: Fien Geusebroek en Dick Laan.

De schepper van Pinkeltje, schrijver Dick Laan, was persoonlijk bij de opening van de school Pinkeltje aanwezig. Hij schonk de school een serie Pinkeltje-boeken, enkele Pinkeltje grammofoonplaten en een groot ingelijst portret van Pinkeltje. Hoofdleidster Fien Geusebroek nam ook deze cadeaus dankbaar in ontvangst.

Namens de oudercommissie en de leraren van de Openbare Lagere School sprak het hoofd de heer H. Wolthuis.

Afb.8: H. Wolthuis (O.L.S.).

De heer H. van Limburg sprak als hoofd namens de leerkrachten van de plaatselijke ULO-school en als voorzitter van het departement Medemblick van het Nut.

Afb.9: H. van Limburg (ULO).

Ook van de andere instellingen van het Nut (bibliotheek, spaarbank en Dameskrans) werden felicitaties en geschenken in ontvangst genomen. Zo voerde de heer J. Teunis het woord namens de Nutsspaarbank en mevrouw A. Vader-Muller sprak namens de Dameskrans van het Nut. Ook bood zij namens de Plattelandsvrouwen twee poppenwagentjes aan.

Afb.10: J. Teunis (Nutsspaarbank).

Afb. 11: A. Vader-Muller (Dameskrans van het Nut).

De dames van de 'Dameskrans van het Nut' gaven een klimrek met glijbaan en schommels cadeau.

Op de foto (Afb.12) staan zij bij hun cadeau, dat was opgesteld aan de rand van de toekomstige zandbank op het schoolplein.

Leden van de Dameskrans waren onder andere: mevrouw T. Bouwman-Loods, mevrouw G. Scheer-Groot, mevrouw A. Vader-Muller, mevrouw M. Woestenburg-Volger, mevrouw T. Kramer-de Wit, mevrouw P. Boekel-Roemer, mevrouw A.C. Hollander-Zwep.

Afb.12: De dames van 'Dameskrans van het Nut' bij hun cadeau.

Tot slot

Nutskleuterschool Pinkeltje bleef tot eind jaren zeventig in gebruik. Daarna werden de kleuters ondergebracht in (nood-)gebouwen op het terrein van de Openbare Lagere Graaf Florisschool. Hieruit ontstond een nieuwe scholengemeenschap: de basisschool.

Rien van Eijk
Tilburg, april 2011

Geraadpleegde bronnen

Westfries Archief, Hoorn:
Archief Nutskleuterschool in Medemblick, diverse inventarisnummers.

Herkomst afbeeldingen:
Westfries Archief, Hoorn: 1-12.

Medemblikkers naar de Oost

Jacobs Lobs en andere VOC-dienaren uit Medemblik

De Verenigde Oostindische Compagnie, afgekort VOC, is een begrip en spreekt velen tot de verbeelding. Zij staat symbool voor de gouden eeuw en avontuurlijke reizen. Hoezeer de VOC als begrip nog leeft toonde premier Balkenende in 2006, toen hij de term 'VOC-mentaliteit' introduceerde. Hij verwees hiermee naar handelsgeest, daadkracht en durf. De uitspraak was ook omstreden omdat algemeen bekend is dat de VOC haar succes mede aan onderdrukking en oorlogsvoering dankte.

De VOC werd in 1602 opgericht om de handelsbelangen van Nederland in de Oost veilig te stellen. Door het sluiten van verdragen en inzet van wapens breidde het handelsnetwerk van de compagnie zich gestaag uit. Aan het einde van de zeventiende eeuw was sprake van een imperium dat zich uitstrekte van de westkust van India tot aan Japan.

Overzee werd de organisatie centraal vanuit Batavia aangestuurd. In Nederland kende de VOC een decentrale organisatiestructuur: zes vestigingen of kamers waren verantwoordelijk voor de uitrusting van de schepen en de in- en verkoop van goederen. Enkele malen per jaar vond er een gemeenschappelijke vergadering plaats waarin de zes kamers het beleid met elkaar afstemden. De belangrijkste kamer was die van Amsterdam, gevolgd door die van Zeeland. Daarnaast waren VOC-kamers in Rotterdam, Delft, Hoorn en Enkhuizen gevestigd.

Het is verleidelijk om ook Medemblik als VOC-stad aan te duiden. Maar bij de oprichting van de compagnie in 1602 waren geen kooplieden uit Medemblik betrokken. In steden als Amsterdam en Hoorn bestonden al aan het einde van de zestiende eeuw plaatselijke compagnieën die schepen naar de Oost uitrustten. Beschikbaarheid van kapitaal, kennis en ondernemerschap speelden daarbij een belangrijke rol.

Wel dienden Medemblikkers de VOC als werknemer. In de zeventiende en achttiende eeuw zijn honderden mannen en jongens uit Medemblik naar de Oost vertrokken. In dit verhaal maakt u met een aantal van hen nader kennis.

'Het Medenblikse huisgezin'

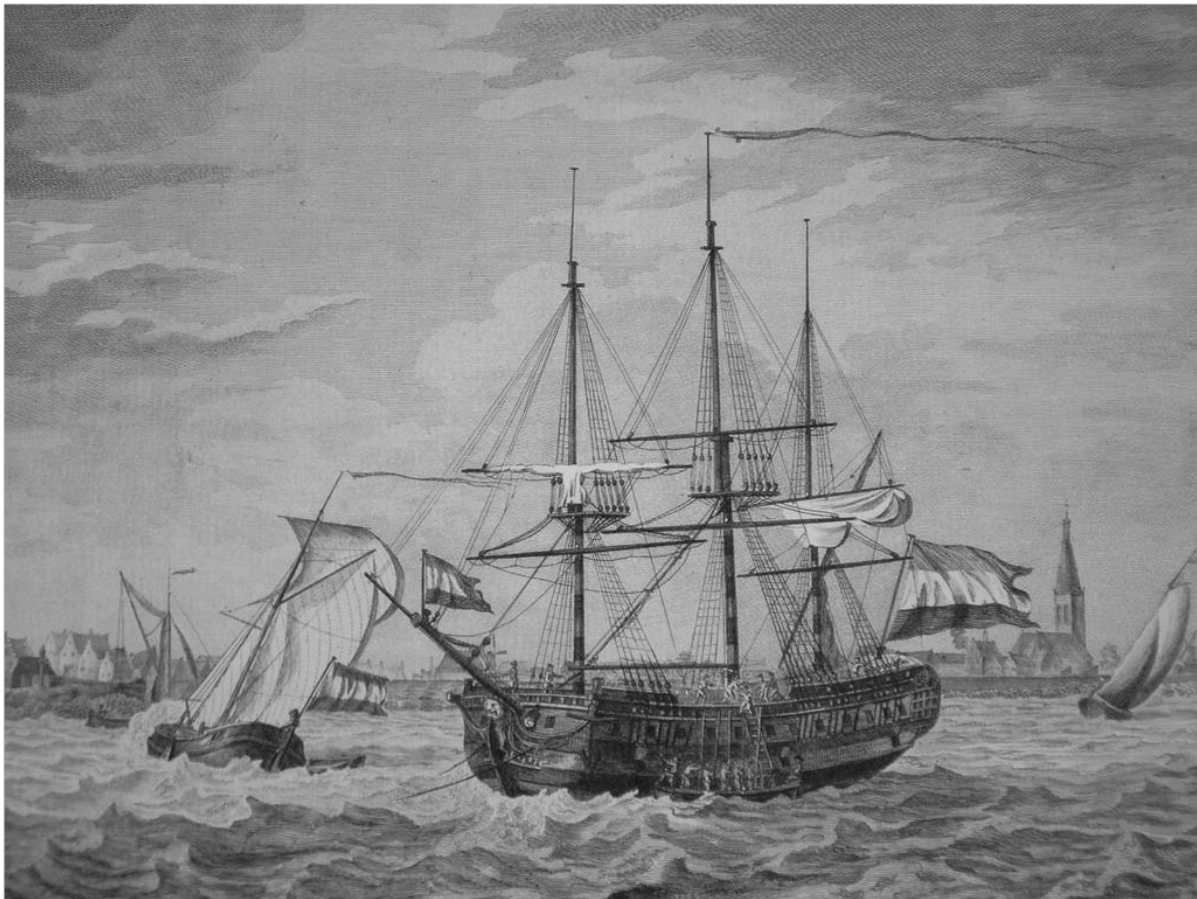
De aanleiding voor dit artikel vormt een vermakelijke ontmoeting in 1770, opgetekend door de schrijver Jacob Haafner.¹

Als 12-jarige monsterde de jonge Duitser met zijn vader bij de Verenigde Oostindische Compagnie aan. Tijdens de reis naar de Oost overleed zijn vader waarna anderen aan Kaap de Goede Hoop en in Batavia zich over de jongen ontfermden. Vier jaar na zijn vertrek keerde hij terug op de rede van Texel, vele indrukken en ervaringen rijker. Zijn moeder woonde in Amsterdam en Jacob Haafner wilde niets liever dan haar weer te zien. Het laatste deel van zijn reis, van Texel naar Amsterdam, verliep minder voorspoedig dan verwacht. Door harde tegenwind moest hij noodgedwongen een tussenstop in Medemblik maken. En daar maakte hij kennis met een 'Medenblikse huisgezin'.

Op zoek naar enig vertier in de Radboudveste belandde Jacob Haafner in een herberg en raakte met de uitbaatster in gesprek. Wat bleek? Haar zoon, van wie ze al vijf jaar niets meer had vernomen, diende ook bij de VOC. In de hoop dat de vreemdeling haar zoon zou kennen beschreef de uitbaatster *'zijn gelaat, houding en manieren op het naauwkeurigste en met de vooringenomenheid eener moeder'*. Maar de kans dat Jacob Haafner de VOC-dienaar uit Medemblik kende was uiteraard klein. In het uitgestrekte VOC-imperium bemanden vele duizenden dienaren de forten, nederzettingen en schepen. Bovendien was het niet ondenkbaar dat de zoon van de uitbaatster al aan een tropische ziekte was overleden.

De vrouw deed voorkomen dat Oost-Indië niet veel groter was dan Medemblik en was ervan overtuigd dat de vreemdeling haar zoon wel moest kennen. Jacob Haafner ging in de overtuiging van de vrouw mee en deed alsof hij haar zoon goed kende. Toen hij de goedgezovige vrouw meedeelde dat haar zoon *'spoedig met schatten beladen bij zijne moeder dacht terug te keren'* kon de uitbaatster haar geluk niet op en overlaadde de jonge Duitser met een heerlijke maaltijd. Broodjes, zalm, koek, brandewijn en koffie, na maanden op zout vlees en hard scheepsbesluit te hebben geleefd gingen de lekkernijen er wel in.

Jacob Haafner kon met deze misleiding van 'het Medenblikse huisgezin', zoals hij het noemde, goed leven. Hij had de arme vrouw immers vreugde en hoop gegeven. Valse hoop? Nee, niet helemaal. Weliswaar kende hij de zoon niet maar het was niet uitgesloten dat hij ooit gezond en rijk naar Medemblik zou terugkeren. Hoe klein de kans daarop ook was ...

Afb. 1: Gezicht op Medemblick, getekend in 1781 door Dirk de Jong.

Scheepssoldijboeken

Helaas noemt Jacob Haafner geen namen of andere details die identificatie van de uitbaatster en haar zoon mogelijk maken. Wellicht is het verhaal zelfs wel geheel of gedeeltelijk uit zijn fantasie ontsproten. Maar er zijn andere bronnen die wel namen van VOC-dienaren uit Medemblick prijsgeven. De belangrijkste bron vormen de 2.800 scheepssoldijboeken van de VOC uit voornamelijk de achttiende eeuw, die in het Nationaal Archief worden bewaard.

Van elke uitreis van een schip werd een scheepssoldijboek aangelegd. Hierin staan alle betaalde opvarenden vermeld, inclusief mutaties die op de betaling aan de werknemer van invloed zijn. Een wijziging van rang en uitdiensttreding zijn hier voorbeelden van. Ook wordt de plaats van herkomst voor elke opvarende genoemd.

Omdat de scheepssoldijboeken uit de periode 1700-1795 maar liefst meer dan 650.000 namen bevatten, is een inventarisatie van VOC-dienaren uit Medemblick een tijdrovende en vrijwel ondoenlijke opgave. Gelukkig zijn de boeken gedigitaliseerd en via internet raadpleegbaar.² Een zoekopdracht op de herkomstplaats Medemblick, rekening houdend met variaties als Medemblick, Medemblick, Medemblick etc., levert 425 opvarenden op.

Een nadere beschouwing leert dat een aantal namen twee keer of zelfs vaker voorkomt. Meestal betreft dit Medemblickers die meer dan één keer naar de Oost zijn uitgevaren. Wanneer de dubbele vermeldingen worden genegeerd, blijven er 339 unieke personen met Medemblick als plaats van herkomst over.

Uit de zeventiende eeuw is slechts een beperkt aantal scheepssoldijboeken bewaard gebleven. Voor kennis over VOC-dienaren uit deze periode is men grotendeels aangewezen op andere bronnen zoals notariële archieven, kerkarchieven en archieven van weeshuizen.

Varen voor de VOC

De VOC wierf jaarlijks grote aantallen mensen aan om de scheepvaartverbindingen tussen Nederland en de Oost en tussen bestemmingen in de Oost in stand te houden. Bovendien zocht de compagnie mensen om de vestigingen en forten te bemannen.

Onder West-Friese zeelui stond de VOC niet bepaald bekend als een aantrekkelijke werkgever. Men was lang van huis, de salariering was lager dan bij de visserij en reguliere koopvaardij en het risico om aan een (tropische) ziekte te bezwijken was groot.

Voor wat betreft de beloning en leefomstandigheden aan boord was er een groot verschil tussen de hogere en lagere rangen. De schipper, hoogste in rang en verantwoordelijk voor schip en bemanning, had een relatief goed salaris en bovendien de mogelijkheid om dit met privéhandel aan te vullen. Zonder ervaring, goede papieren en het vertrouwen van de bewindhebbers maakte een sollicitant weinig kans op een schippersplaats. Maar als hij zich eenmaal had bewezen dan lagen vervolgaanstellingen en bevorderingen in het verschiet.

Neem Gerbrand Mamus uit Medemblik; in 1707 voer hij voor de eerste keer naar de Oost als derde stuurman van het VOC-schip *Diemen*. Drie jaar later keerde hij terug in Nederland en raakte hij uit beeld. Maar in 1716 ging hij opnieuw in dienst van de VOC; de bewindhebbers van de kamer Hoorn stelden hem aan als opperstuurman. Gerbrand Mamus beschaamde het vertrouwen van zijn broodheren niet en in 1719, toen hij voor de derde maal naar Oost-Indië voer, was hij schipper van de *Mijnden*. In totaal zou hij zes maal naar de Oost vertrekken waarvan vier keer als schipper. Gerbrand Mamus overleed in 1733 in Azië, ver van zijn geboortestad Medemblik.³

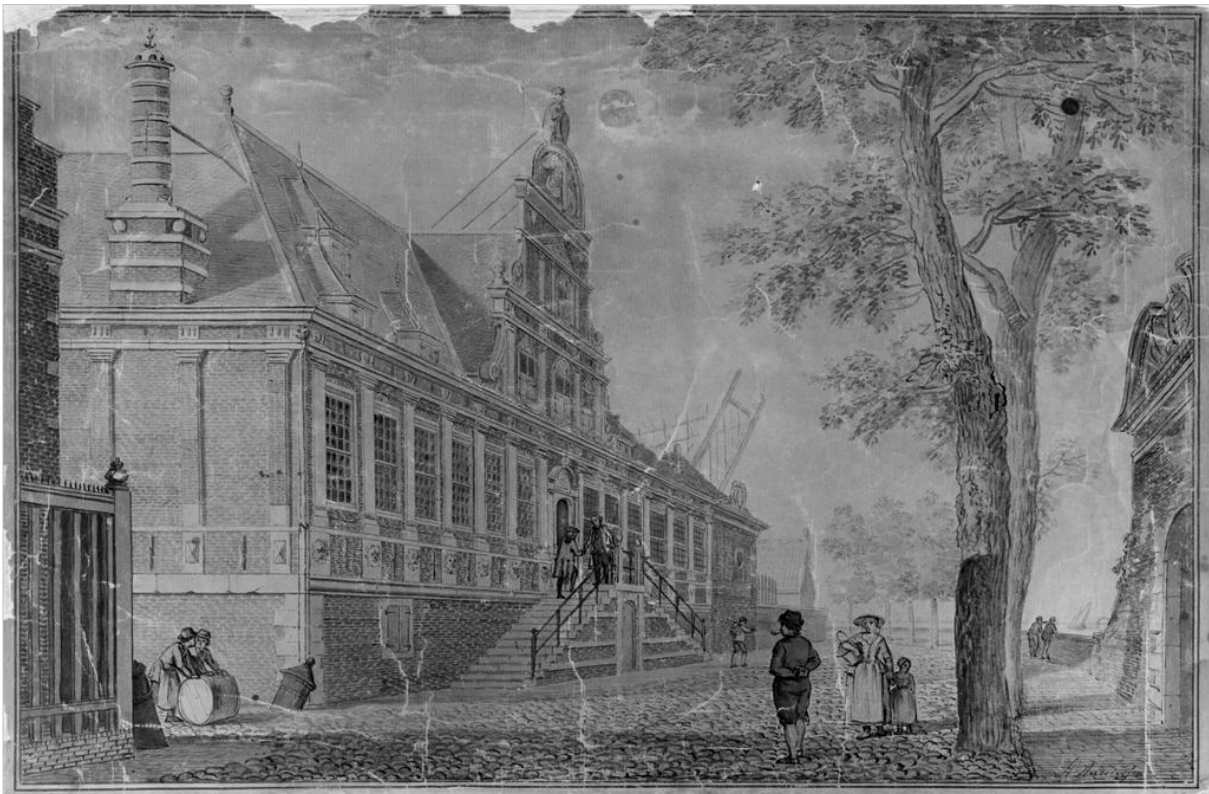
Het grootste deel van de bemanning bestond uit matrozen; zij verrichtten het zware scheepswerk op het dek en in de masten.

Voor de lagere functies zoals die van matroos of soldaat meldden zich veel kansarmen, mannen met schulden of andere problemen, gelukzoekers en buitenlanders. Deze laatste groep, voornamelijk afkomstig uit het Duitse achterland en het Oostzeegebied waren voor de VOC onmisbaar en vormden in de achttiende eeuw veelal een meerderheid aan boord. Ook Medemblikkers monsterden bij de compagnie aan omdat vooruitzichten aan de wal op een goed bestaan ontbraken. Enkele gevallen komen nog in dit verhaal aan bod.

Jacob Lobs

Jacob Lobs is één van de 339 Medemblikkers die in de scheepssoldijboeken van de VOC wordt genoemd. Aan de hand van zijn rang als gezagvoerder/ commandeur kan worden opgemaakt dat hij niet zomaar een opvarende was. Wie was deze Jacob Lobs en wat deed hij in dienst van de compagnie? Hoogstwaarschijnlijk werd Jacob Lobs op 27 januari 1630 gedoopt te Medemblik.⁴ Vader Jan Jacobsz Lobs was schipper. Vermeldenswaardig is dat deze in 1639 een schip commandeerde in de zeeslag bij Duins tegen de Spaanse vloot.⁵ Van moeder Maartje Hartochs is bekend dat zij zelf ook in een schippersgezin was grootgebracht.⁶ Met deze achtergrond leek ook voor Jacob Lobs een bestaan in de scheepvaart en handel weggelegd.

In 1650 keerde hij uit Brazilië terug als commies in dienst van de West-Indische Compagnie.

Afb.2: Het Oostindisch huis aan de Wierdijk in Enkhuizen. Hier zetelde het bestuur van de VOC-kamer Enkhuizen. Op de achtergrond is de spiegel van een VOC-schip in aanbouw te zien. De tekening is gemaakt door A. Andriessen omstreeks 1775.

Zijn terugreis met het schip *Vinck* was bepaald niet voorspoedig verlopen; eerst overleed de kapitein en later verongelukte het schip voor de kust van Engeland.⁷ Bijna twee jaar na de schipbreuk trad Jacob Lobs in het huwelijk met Adriaantje Kuijten, dochter van een marinekapitein uit Alkmaar. Vanaf 1656 doorliep Jacob Lobs een typische regenten-carrière in zijn geboortestad; eerst werd hij verkozen tot schepen gevolgd door een plaats in de vroedschap. Daarnaast werd hij in december 1660 aangesteld als secretaris van de stad Medemblick, een ambt dat Jacob Lobs spoedig zou combineren met dat van notaris (1661-1673).

De aanstellingen in stadsdienst brachten Jacob Lobs tweemaal in moeilijkheden. De eerste keer was een direct gevolg van zijn tweede huwelijk met een dochter van Cornelis Jansz Boos. Deze Cornelis Jansz Boos had net als Jacob Lobs zitting in de vroedschap en volgens de regels was een dergelijke relatie tussen twee stadsbestuurders niet toegestaan. De kwestie werd aan meerdere juristen voorgelegd met als uitkomst dat beide heren hun positie in het stadsbestuur van Medemblick mochten behouden.⁸

In hetzelfde jaar (1660) was er tegenstand bij de aanstelling van Jacob Lobs als secretaris. Enkele stadsbestuurders, waaronder de invloedrijke burgemeester Nicolaas Stellingwerff, waren van mening dat een secretaris tenminste de Latijnse taal moest beheersen en *'redelijk ervaaren in materije van rechten'* behoorde te zijn. Aan dit profiel voldeed Jacob Lobs niet. Maar een meerderheid van de stadsbestuurders hechtte minder waarde aan zijn geschooldheid en ging toch met de aanstelling akkoord.⁹ Daarbij kon hij ongetwijfeld op de steun van zijn schoonvader rekenen.

Jacob Lobs vormde met Cornelis Jansz Boos een machtig koppel in Medemblick. Zo bezaten zij gezamenlijk een erf met pakhuis aan de Pekelharingshaven, dat rond 1663 voor het aanzienlijke bedrag van 4.600 gulden aan de West-Friese admiraliteit werd verkocht.¹⁰ Cornelis Jansz Boos moet een grote hand in deze transactie hebben gehad aangezien hij zelf in de periode 1661-1663 bestuurder van de admiraliteit was. Verder volgde Jacob Lobs zijn schoonvader op als ontvanger van de 200^e penning en waren zij in 1669 gelijktijdig burgemeester van Medemblick. Met het overlijden van Cornelis Jansz Boos in 1671 verloor Jacob Lobs een belangrijke steunpilaar.

Van Medemblick naar Oost-Indië

In het Rampjaar 1672, nadat Engeland en Frankrijk de oorlog aan de Nederlandse Republiek hadden verklaard, werd Jacob Lobs benoemd tot commandant van 1.375 gewapende burgers uit het Noorderkwartier.

Op last van de Staten van Holland trok Jacob Lobs met zijn manschappen naar Overijssel om aldaar de verdediging te versterken. De versterkingen ten spijt werd de belangrijke vestingstad Zutphen door de Fransen ingenomen waarna in de zomer van 1672 de verdedigingsinspanningen zich op de Zuiderzee richtten. Vanaf 's landsjacht de *Oranjespruit* voerde Jacob Lobs het bevel over de oorlogsvloot op de Zuiderzee.

Intussen ontstond in Medemblick grote beroering over twee openstaande rekeningen van Jacob Lobs.¹¹ Als ontvanger van de 200^e penning was hij nog 4.410 gulden aan de stadskas verschuldigd. Daarnaast zou hij nog duizenden guldens aan contanten hebben overgehouden aan de tocht naar Zutphen. Ook dit bedrag wenste men in Medemblick van Jacob Lobs te ontvangen. Hoe deze financiële kwestie is afgewikkeld, is niet onderzocht. Wel heeft het er alle schijn van dat Jacob Lobs in zijn goede naam was aangetast en het vertrouwen van de Medemblicker burgerij was kwijtgeraakt.

In 1673 diende hij nog als bevelhebber op de Zuiderzee maar een jaar later nam hij afscheid van zijn ambtgenoten in Medemblick en ging in dienst bij de VOC. Samen met vrouw en kinderen reisde hij met het VOC-schip *Betuwe* naar het verre Ceylon waar de ex-burgemeester een nieuwe positie als commandeur wachtte. Uit de scheepssoldijboeken van de VOC blijkt dat enkele stadsgenoten het gezin Lobs vergezelden waaronder onderstuurman Pieter Houwert, assistent (koopman) Pieter Cos en konstabelsmaat Evert Spanijert.¹²

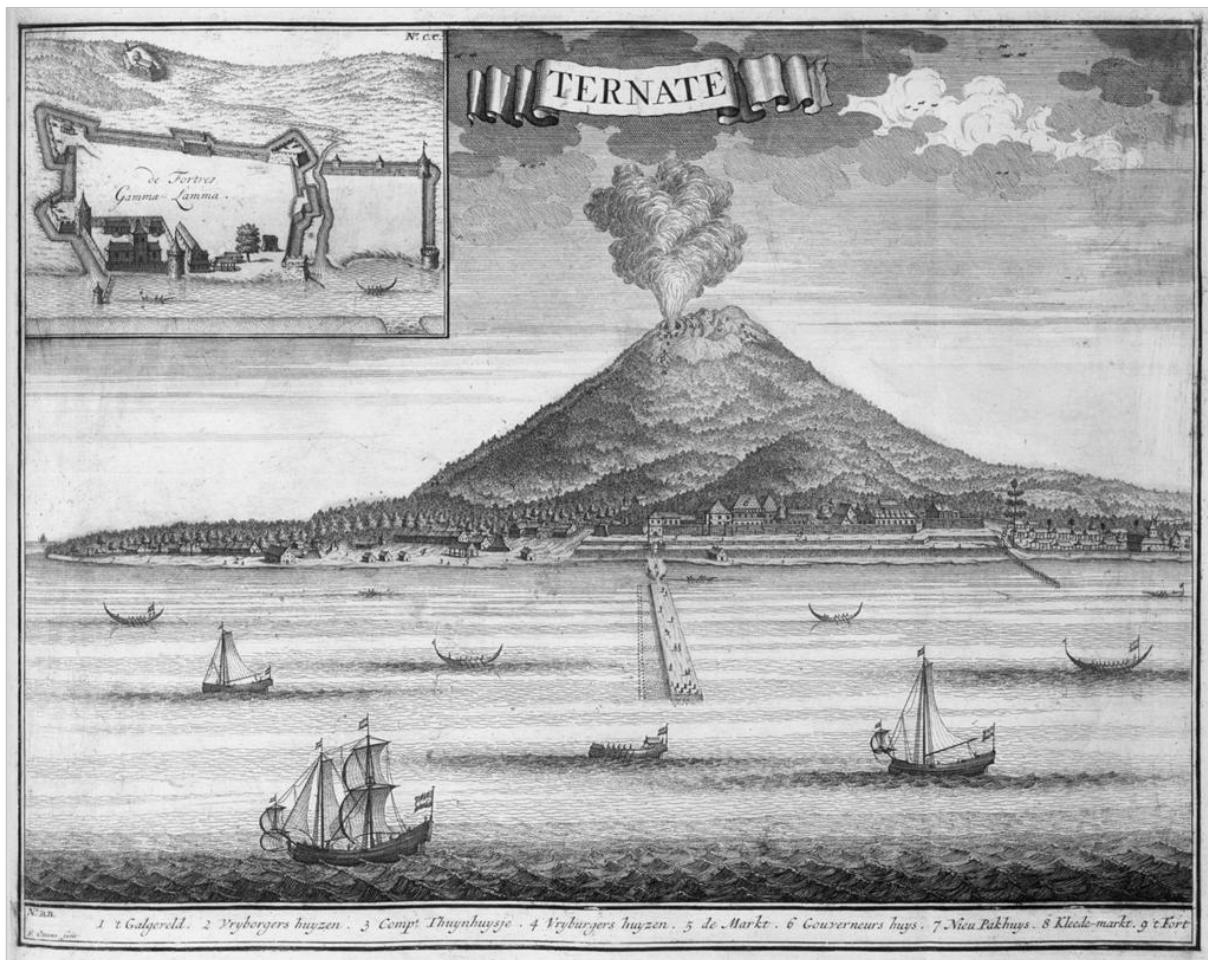
Na aankomst op Ceylon werd Jacob Lobs in augustus 1676 benoemd tot hoogste man aan de zuidwestkust van India met als standplaats Cochin. Dit gebied was ruim tien jaar eerder door de VOC op de Portugezen veroverd en vormde het centrum van de peperhandel. Het verblijf van de Medemblicker in India was van korte duur; in 1678 vroeg hij om overplaatsing en kreeg een nieuwe standplaats op Ternate, één van de Molukse eilanden. In tegenstelling tot Cochin was Ternate een oud steunpunt van de VOC. Al in 1599 werden daar door Nederlanders de eerste contacten gelegd en in 1607 verrees op het eiland het eerste Nederlandse fort: Fort Oranje.

Jacob Lobs hield het op Ternate langer vol; eerst diende hij als rechterhand van de gouverneur en van 1682 tot 1686 bekleedde hij zelf de hoogste positie op het eiland. In 1687 volgde voor Jacob Lobs een benoeming tot gouverneur van Ambon, tegenwoordig net als Ternate onderdeel van de Molukken en ooit voor de VOC van groot belang vanwege de kruidnagelen. Maar dit nieuwe gouverneurschap nam Jacob Lobs niet aan.

Wel trad hij nog korte tijd op als commissaris van de westkust van Sumatra. In het najaar van 1688 verbleef Jacob Lobs in Batavia en bereidde zich voor op terugkeer naar Nederland. Hiervan is het echter nooit gekomen; Jacob Lobs overleed op 2 november 1688 en kreeg een laatste rustplaats in de Portugese Kerk te Batavia.¹³ Zijn zoon en twee dochters keerden wel terug en meldden zich anderhalf jaar later bij notaris Josias Cos in Medemblick om de nalatenschap van hun vader te verdeelen. Jacob Lobs liet onder andere twee huizen op het Eiland en een tuin aan de Oostersingel na.¹⁴ De kinderen bleven niet in Medemblick maar vestigden zich elders.

Een stap van koopvaardijshipper naar bosschietter op een VOC-schip is allerm minst vanzelfsprekend en wijst op onvoorziene omstandigheden.

Uiteindelijk belandde Claas Goselinx aan Kaap de Goede Hoop, dat als verversingsstation voor passerende VOC-schepen diende. Daar vestigde hij zich na beëindiging van zijn dienstverband als vrijburger; dat wil zeggen dat hij zelfstandig de kost mocht verdienen. Claas Goselinx probeerde dit als visser. In de scheepssoldijboeken staan meer Medemblickers die voor een bestaan als vrijburger kozen. Zo nam Jan Cos in 1718 afscheid van de VOC en vestigde zich als vrijburger in Azië.

Afb.3: Het eiland Ternate waarvan Jacob Lobs van 1682 tot 1686 gouverneur was.

Een Medemblicker aan de Kaap

Claas Goselinx uit Medemblick diende ook de VOC. Hij vertrok in 1664 met het schip *Quickstaert* van de kamer Delft. Als bosschietter was hij belast met de bediening van het scheepsgeschut.¹⁵ Over zijn leven voor indiensttreding bij de VOC is weinig bekend. Vermoedelijk heeft hij als schipper gevaren. In een notariële akte uit 1663 wordt verwezen naar het 'schip van Claes Goselinh tot Medemblick, 't schip genaempt de *Lieffde*', waarvan meerdere aandelen te Amsterdam werden verkocht.¹⁶

En in 1744 deed Tjeert Blaauw hetzelfde; hij had maar liefst 21 jaar de compagnie gediend. Ondanks beëindiging van het dienstverband verdween de VOC voor een vrijburger nooit volledig uit beeld. De vrijburgers verbleven immers in door de compagnie bestuurd gebied. Bovendien leverden ze vaak als boer, visser of koopman producten en diensten aan de VOC.

Bijzonder is dat over de achtergebleven familie van Claas Goselinx ook een en ander bekend is.

In Medemblick woonden twee zussen van hem: Geert en Vrouwtje. De laatstgenoemde was getrouwd met ene Adam Wiebousen, die in november 1672 een brief aan zijn zwager in Zuid-Afrika schreef. Uit deze brief blijkt dat het met de familie in Medemblick niet goed ging en er sterk op zijn terugkeer werd aangedrongen. Zus Geert was door afwezigheid van Claas Goselinx zelfs 'van hartzeer' gestorven waarna twee kinderen van haar in het weeshuis waren geplaatst. Een derde kind hadden Vrouwtje en Adam Wiebousen in huis genomen.

De brief heeft Claas Goselinx echter nooit bereikt. Het schip dat de brief vervoerde, is door de Engelsen gekaapt en opgebracht. Samen met duizenden andere oude Nederlandse poststukken wordt de brief uit Medemblick in *The National Archives* in Londen bewaard.¹⁷

Een laatste levensteken van Claas Goselinx dateert van augustus 1673. Hij stond toen aan de Kaap terecht voor zijn rol in een steekpartij. In dronken toestand had de Medemblicker iemand met een mes in de borst gestoken.

Schippers en stuurlieden

Naast de eerdergenoemde Gerbrand Mamus hebben in de achttiende eeuw nog twee Medemblickers de VOC als schipper gediend: Jan de Zee en Adam Roos. Net als Gerbrand Mamus doorliepen beide heren meerdere stuurmansrangen voordat de positie van schipper werd bereikt. Jan de Zee maakte in totaal vijf reizen naar de Oost. Voordat hij het commando over een schip kreeg, diende hij tweemaal als derde stuurman, een keer als onderstuurman en een keer als opperstuurman.

Zijn vijfde en laatste reis, toen hij schipper van de *Nieuwland* was, liep niet goed af. Nadat het in januari 1746 van de rede van Batavia vertrok, is nooit meer iets van het schip vernomen. Ergens tussen Batavia en Kaap de Goede Hoop moet zich een ramp hebben voltrokken en is de *Nieuwland* vermoedelijk met man en muis vergaan. Sindsdien staat het schip te boek als vermist. Adam Roos was als schipper fortuinlijker. Hij keerde in 1745 veilig terug met het VOC-schip *Hoop*.¹⁸

Om tot schipper of stuurman te worden aangesteld telden niet alleen ervaring en geschiktheid. Voor de VOC-kamers Hoorn en Enkhuizen bestaat een duidelijke relatie tussen de vestigingsplaats van de kamer en de herkomstplaats van schippers en stuurlieden. Zo levert een zoekopdracht naar Enkhuizer schippers die voor de VOC-kamer Enkhuizen hebben gevaren een honderdtal namen op. Hiermee staat het kleine aantal Medemblicker VOC-schippers (3) in schril contrast. Er was een duidelijke voorkeur voor eigen inwoners en goede contacten met de bestuurders waren een pre.

Bij deze contacten konden ook derden een rol spelen. Zo zette Hendrik Brouwer, burgemeester van Medemblick, zich in om stadsgenoot Teunis Andriesz op een VOC-schip geplaatst te krijgen. Daartoe stuurde hij in 1738 een verzoekschrift naar een collega-regent in Enkhuizen. Teunis Andriesz had ruime ervaring: tien jaar als stuurman op West-Indië en twee jaar als schipper op Frankrijk en de Oostzee. Bovendien voer hij in 1736 als tweede stuurman op het VOC-schip *Buis*. Maar ondanks deze ervaring en de inspanning van de Medemblicker burgemeester ging een nieuwe aanstelling als stuurman aan Teunis Andriesz voorbij. Het feit dat de *Buis* in 1736 bij de Engelse zuidkust strandde, met veel schade en slachtoffers tot gevolg, zal hem niet hebben geholpen.¹⁹

Het staat vast dat ook in de zeventiende eeuw diverse Medemblickers als schipper of stuurman voor de VOC hebben gevaren. Één ervan is Jan Jansz Flodorp. Op 14 oktober 1663 legde hij bij notaris Nierop vast dat Johan van der Wolff en broer Abram Jansz Flodorp tijdens zijn afwezigheid al zijn zaken dienden waar te nemen. Jan Jansz Flodorp stond toen op het punt om als schipper naar Oost-Indië te varen.²⁰ Het is zeker niet zijn enige reis geweest want vier jaar later was Jan Jansz Flodorp schipper van de *Oudshoorn*, een schip van de VOC-kamer Zeeland.²¹ In juli 1668 keerde hij met dat schip terug uit Batavia en koos hij voor een leven aan wal. De oud-schipper trad toe tot het stadsbestuur en kocht een huis aan de Westerhaven; blijkbaar had zijn dienstverband bij de VOC hem geen windeieren gelegd.²²

Arm en wees

Jacob Snaak uit Medemblick vertrok in 1715 met het schip *Abbekerk* naar Oost-Indië. Hij had een weinig benijdenswaardig leven. Zijn vader Pieter Adriaansz Snaak was wijnkoopman in Medemblick en lustte zelf ook een slok. De vermeldingen in de kerkenraadnotulen van dronkenschap en verwaarlozing van zijn gezin zijn talrijk.²³

Zelf stichtte Jacob Snaak ook een gezin maar hij was uiteindelijk niet in staat zijn kinderen te onderhouden. In 1707 werden de kinderen, vier in totaal, in het Arme Weeshuis geplaatst. Nog voordat Jacob zelf bij de VOC aanmonsterde was zijn zoon Jan hem al voorgegaan. Hij verliet in 1711 het weeshuis om als jongmatroos bij de VOC te dienen; hij was op dat moment 16 of 17 jaar oud.

Weliswaar overleefde Jacob Snaak de reis met de *Abbekerk* maar hij stierf al een jaar na zijn vertrek uit Medemblick. Zoon Jan overleefde zijn verblijf in de tropen wel en keerde in 1717 terug met hetzelfde schip dat zijn vader naar Oost-Indië had gebracht.

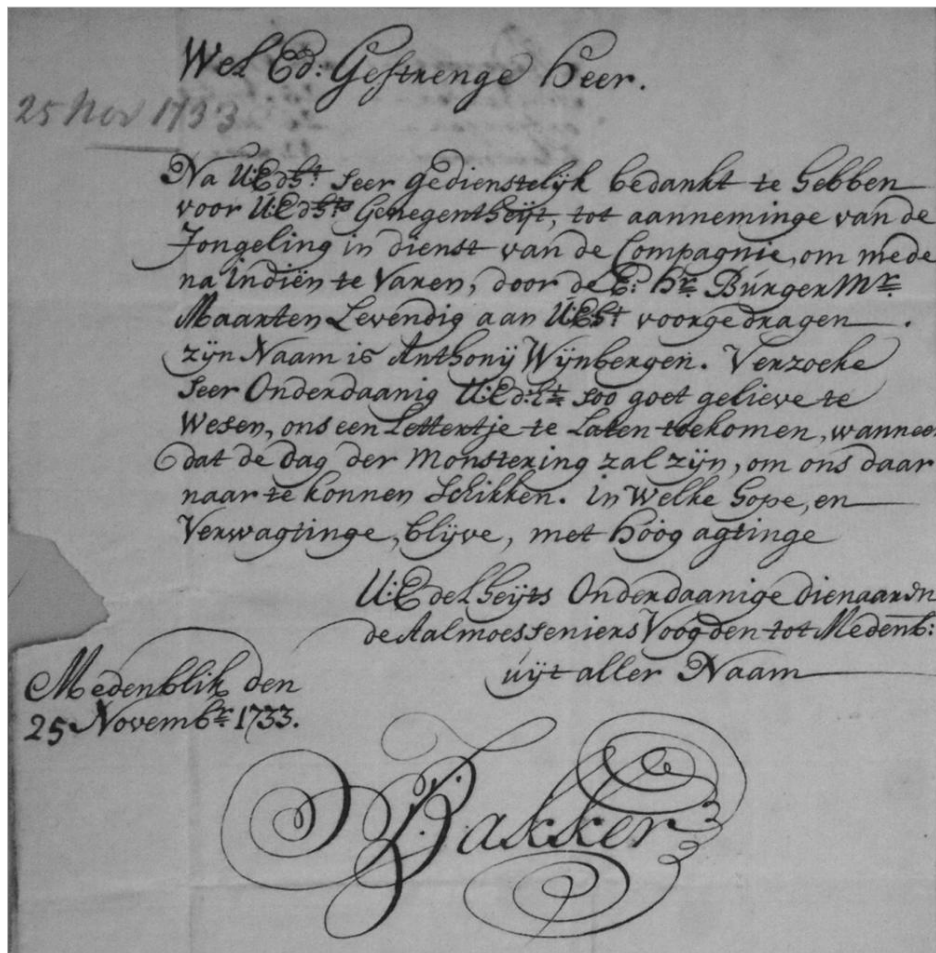
Afb.4: Het wapen van Abram Jansz Flodorp, broer van VOC-schipper Jan Jansz Flodorp. Abram Jansz was majoor van de schutterij en diaken van de gereformeerde kerk in Medemblick. Detail van een gebrandschilderd glas in de Bonifaciuskerk te Medemblick.

Het is een bekend gegeven dat de compagnie jongens uit weeshuizen in dienst nam. Onderzoek naar de situatie in Enkhuizen leert dat in de achttiende eeuw tenminste 56 weesjongens naar de Oost zijn gegaan.²⁴ Dit aantal zal in Medemblick aanzienlijk kleiner zijn geweest; niet alleen door de geringere omvang van de populatie maar ook omdat de afstand tot de compagnie groter was.

Naast Jan Snaak komen in de administratie van het Arme Weeshuis in Medemblick nog vier andere jonge VOC-dienaren naar voren.²⁵ Twee ervan, Pieter Pietersz Broer en Jan Roeloffs, vertrokken in december 1676 gelijktijdig met het VOC-schip *Amerika* van de kamer Hoorn. Zij verbleven sinds 1674 in het weeshuis.

Net als bij de sollicitatie van schipper Teunis Andriesz was ook bij het aannemen van jongens een bemiddelende rol voor stadsbestuurders weggelegd. In 1733 droeg burgemeester Maarten Levendig de jonge Anthonij Wijnbergen voor aan Dirk Haak, bewindhebber van de VOC-kamer te Enkhuizen.²⁶

De voordracht had succes en Anthonij Wijnbergen vertrok in 1734 met het schip *Kasteel van Woerden* naar Oost-Indië. Deze bestemming bereikte hij niet want volgens het scheepssoldijboek overleed Anthonij Wijnbergen onderweg.

Afb.5: Bedankbriefje van de aalmoezeniersvoogden aan Dirk Haak voor het aannemen van Anthonij Wijnbergen. Zij vragen de VOC-bewindhebber wanneer de jongen zich moet melden.

Een derde, Thomas de Noordt, belandde in 1708 samen met zijn zusje Elemoet ook in het Arme Weeshuis; hij was 14 en zij was 12 jaar oud. Een jaar later bevond de jongen zich aan boord van het VOC-schip *Beverwaard*. In het scheepssoldijboek van de *Beverwaard* staat de jongen onder de naam Thomas Wees geregistreerd.

Tot slot

Van alle personen die door de compagnie in dienst werden genomen, zag maar één op de drie zijn vaderland terug.²⁷ De statistieken van de opvarenden uit Medemblick sluiten hierbij aan.

Van de 339 Medemblikkers die in de scheepssoldijboeken staan opgetekend, overleden er 212 in dienst van de VOC. Onder hen schipper Gerbrand Mamus, gouverneur Jacob Lobs, bosschietier Jacob Snaak en scheepsjongen Anthonij Wijnbergen. Daarnaast zijn 20 anderen als vermist opgegeven.

In tegenstelling tot de VOC-steden Hoorn en Enkhuizen zal men in Medenblik tevergeefs naar sporen van de compagnie zoeken. Alleen de naamgeving van de Compagniesingel kan worden gezien als een verwijzing naar de honderden Medemblikkers die ooit de VOC hebben gediend.

Peter Swart
Hoorn, juni 2011

Geraadpleegde bronnen

Jan Kees Beers en Cees Bakker, *Westfriezen naar de Oost*, Hoorn, 1990.

J. Belonje en R. Kaptein, 'Een kroniek van Medemblik', *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap* 64, Utrecht, 1943, 45-107.

Jaap R. Bruijn, 'De personeelsbehoefte van de VOC overzee en aan boord, gezien in Aziatisch en Nederlands perspectief', *Bijdragen en Mededeelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, Den Haag, 1976, 218-248.

J.R. Bruijn, F.S. Gaastra en I. Schöffer, *De VOC. Scheepvaart tussen Nederland en Azië 1595-1795* (27 juni 2011, Huygens ING, Den Haag) URL: <http://www.historici.nl/Onderzoek/Projecten/DAS>

Roelof van Gelder, *Zeepost. Nooit bezorgde brieven uit de 17de en 18de eeuw*, Amsterdam, 2008.

P.W. de Lange, 'Medemblikker magistraten, 1572-1699', *Gens Nostra, jaargang 16*, Amsterdam, 1961, 59-67.

Vibeke Roeper en Roelof van Gelder, *In dienst van de Compagnie. Leven bij de VOC in honderd getuigenissen*, Amsterdam, 2002.

VOC-Opvarenden (17 maart 2011, Nationaal Archief) URL: <http://vocopvarenden.nationaalarchief.nl>

Herman de Vos, *Met snee jagt en kake van de wint. Leven en werken op schepen van de VOC-kamer Enkhuizen en andere notities uit het Enkhuizer stadsarchief*, zp, 2009.

W. Wijnaendts van Resandt, *De Gezaghebbers der Oost-Indische Compagnie op hare Buiten-Comptoiren in Azië*, Amsterdam, 1944.

Marianne Wever-Nierop, 'De weesjongens uit Enkhuizen in dienst van de VOC', *Steevast*, Enkhuizen, 2002, 5-28.

WFA - Westfries Archief (Hoorn)

Not.A – Notarieel Archief

OA - Oud Archief

ORA - Oud Rechterlijk Archief

Herkomst afbeeldingen:

Noordhollands Archief, Haarlem: 1.

Het Scheepvaartmuseum, Amsterdam: 3.

Arnold de Greeuw: 4.

Westfries Archief, Hoorn: 2 en 5.

¹ Met dank aan David Knol die de redactie op het verhaal van Jacob Haafner attent maakte. Voor het verhaal over 'Het Medenblikse huisgezin' zie ook Roeper 277-278.

² *VOC-Opvarenden*.

³ *VOC-Opvarenden*.

⁴ WFA, DTB Medemblik 1. In 1652 was Jacob Lobs 22 jaar oud. WFA, ORA Medemblik 5285 (9 februari 1652).

⁵ Nationaal Archief (Den Haag), Archief Staten Generaal 12561.83.

⁶ Dat blijkt uit de benoeming van Hartoch Hendricksz door het Medemblikker stadsbestuur tot makelaar. Bij deze aanstelling wordt zijn grootvader als oud schipper aangeduid. Zie WFA, OA Medemblik 36 (bergnummer 10, folio 348). De relatie tussen Hartoch Hendericksz en Jacob Lobs als grootvader en kleinzoon blijkt onder andere uit WFA, Not.A. Enkhuizen 1115 (akte 153, 22 januari 1661).

⁷ WFA, ORA Medemblik 5285 (9 februari 1652). Een commies had leiding over de handel.

⁸ Belonje, 85.

⁹ WFA, OA Medemblik 36 (bergnr. 11, 30 december 1660).

¹⁰ WFA, Gaarder Medemblik 6 (2 juni 1663).

¹¹ WFA, OA Medemblik 36 (bergnr. 12, 17 juni en 31 juli 1672).

¹² *VOC-Opvarenden*.

¹³ Wijnaendts van Resandt, 183-184.

¹⁴ WFA, Not.A Medemblik 3223 (akte 39, 23 maart 1690).

¹⁵ WFA, Not.A Opperdoes 4149 (akte 5, 29 september 1664).

¹⁶ WFA, Not.A Opperdoes 4148 (akte 36, 14 april 1663).

¹⁷ Van Gelder, 137-141. De brief van Claas Goseinx is ook gepubliceerd in het NRC Handelsblad, april 2007.

¹⁸ *VOC-Opvarenden*.

¹⁹ De Vos, 29.

²⁰ WFA, Not.A Medemblik 3184 (akte 81, 14 oktober 1663).

²¹ Bruijn (2011).

²² Voor de aankoop van het huis zie WFA, Gaarder Medemblik 8 (23 november 1672). Voor zijn toetreding tot het stadsbestuur zie De Lange, 61.

²³ WFA, Hervormde Gemeente Medemblik 1. Zie onder andere 3 juli 1678 en 19 juli 1682.

²⁴ Wever-Nierop, 22.

²⁵ WFA, Archief Gereformeerd Weeshuis Medemblik 2.

²⁶ WFA, OA Enkhuizen 1672-13.

²⁷ Bruijn (1976), 233.

Herinnering aan J.C. van Leverink

Op 24 januari 2011 vernam ik dat in zijn woonplaats Haarlemmerliede de heer J.C. van Leverink was overleden in de leeftijd van 86 jaar. Jaap van Leverink, geboren in Medemblik, verhuisde met het gezin op 11-jarige leeftijd naar Haarlem. Hij vertelde mij eens dat het niet meeviel zich aan te passen; van het stadje Medemblik naar de stad Haarlem was een grote stap. Hij voelde zich een jongen van het platteland en het lesprogramma op school was in Haarlem al verder gevorderd.

Naar de vakantietijd keek hij altijd uit; logeren bij zijn grootouders, ooms en tantes in Medemblik. In Medemblik voelde hij zich thuis en dat zou altijd zo blijven. Zijn opleiding tot verffabrikant volgde hij bij Pieter Schoen in Amsterdam. Daarna werd Van Leverink vertegenwoordiger en medefirmant bij Kool & Co. in Medemblik. Hij kon over die tijd boeiend vertellen.

De oprichting van de oudheidkundige vereniging

In 1962 werd de Oudheidkundige Vereniging "Medenblik" opgericht. Het eerste bestuur werd gevormd door de heren Kramer, Bakker, Van Leverink en Koelen, mensen met kennis van en liefde voor de historie van Medemblik. Zij streefden naar behoud van de monumenten in het eens welvarende stadje.

Het vijfjarige bestaan van de vereniging werd gevierd in het kasteel, waar een kleine expositie met geschonken en opgegraven voorwerpen was ingericht. De bijeenkomsten en lezingen van de vereniging werden gehouden in het 'Swarte Woifke' van de familie Brakeboer.

Toen ik in 1982 tot nieuw bestuurslid van de vereniging werd gekozen, maakte ik kennis met vicevoorzitter Van Leverink. Hij was een rustige innemende man met eigen inzichten; hij luisterde goed en toonde veel initiatieven voor het behoud van Medemblikker erfgoed.

Een artikel in het Westfries Dagblad van 3 mei 1986 meldt dat Van Leverink gek is van Medemblik. Er staat een mooie foto bij waarop hij met zijn rustige uitstraling bij de Brakepoldermolen staat, een sigaartje in zijn linkerhand. Op 17 september 1999, tijdens het harddraverij-weekend, kreeg hij op voordracht van de ouderenbonden KBO en ANBO de gemeentelijke zilveren legpenning uitgereikt. Deze penning is een waardering voor getoonde prestaties op het gebied van cultuur of ander maatschappelijk werk.

Van gesticht tot meelmolen

Van Leverink trok zich het lot van menig monument in Medemblik aan. Zo maakte hij zich zorgen over het leegstaande gebouw van het voormalig Provinciaal Ziekenhuis. Om te voorkomen dat de Medemblikker jeugd verdere schade toebracht, nam Van Leverink het initiatief om met hekken en prikkeldraad het hoofdgebouw te beschermen. Ook verzette hij zich tegen plannen om het mooie herenhuis aan het Vooreiland tot een hotel te verbouwen. De oorspronkelijke woning bleef behouden.

De restauratie van de Bonifaciuskerk was een project dat veel inspanning en tijd van hem vergde. De restauratiecommissie vergaderde in het gastvrije Poorthuis. Het mooie Poorthuis, zijn Poorthuis, dat aan de voet van de Westerdijk herrees. En wat zou het toch prachtig zijn als er ook weer een draaiende molen op de dijk zou terugkomen?

Er werd een stichting tot herbouw van de meelmolen opgericht en als voorzitter tikte Van Leverink een oude molenromp op de kop. Sponsors benaderen, acties voeren, vergaderingen beleggen: hij nam het voortouw. En de molen kwam er! Op 9 mei 1990 mocht Van Leverink als trotse voorzitter Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Claus in Medemblik verwelkomen en hem uitnodigen om de molen in werking te zetten. Het draaien van de wieken op die mooie zonnige voorjaarsdag is onvergetelijk.

De Oudheidkamer

Indertijd was de Oudheidkamer op de weeshuiszolder gevestigd. Het bestuur van de oudheidkundige vereniging vroeg zich vaak af waar een geschikte ruimte voor de collectie voorwerpen, schilderijen en boeken kon worden gevonden. De oude zolder was niet geschikt voor dit alles; het dak lekte waardoor er goed moest worden opgelet dat er geen schade kwam.

De oplossing kwam toen het kleine gebouwtje naast de weeshuispoort vrij kwam; er volgde een verhuizing. De bovenverdieping van de nieuwe behuizing, bereikbaar via een mooie trap, werd in gebruik genomen als bestuursruimte, archief en bibliotheek. De exposities op de begane grond werden goed voorbereid. Voorzitter Van Leverink besprak zijn ideeën met de andere bestuursleden en zo kwam weer een boeiende tentoonstelling tot stand.

Voor de tentoonstelling over het voormalige gesticht in Medemblick reisden wij enkele keren naar Bakkum.

In Bakkum is de psychiatrische instelling 'Duin en Bosch', waar in 1967 de patiënten, het personeel en het inventaris uit Medemblick naartoe verhuisden. Het was hard werken maar voorzitter Van Leverink ging altijd door.

Na 18 jaar nam ik als bestuurslid afscheid van de oudheidkundige vereniging. Toen ik dit aan Van Leverink kenbaar maakte, hoorde ik tot mijn verbazing hem zeggen dat hij zich ook niet meer voor een volgende termijn beschikbaar stelde. We bleven contact houden; geregeld bellen of een kopje koffie in zijn Poorthuis drinken.

Afscheid

In de zomer van 2010 vierde de meelmolen zijn 20^e verjaardag. De versierde molen stond te pronken op de dijk, vlaggen wapperden in de zon en genodigden genoten van een drankje en een hapje.

Na de receptie ging ik kijken of Van Leverink er ook zou zijn. Want doordat zijn gezondheid achteruit ging, kwam hij niet zo vaak meer in Medemblick als voorheen. Toen ik het pad naar de molen opliep, kwam hij me al tegemoet. Het was een hartelijk weerzien. Ik nam plaats op een stoel buiten, bij twee dames van de molenstichting die zijn gezelschap vormde.

De eerste vraag van Van Leverink luidde: 'Is er nog nieuws in Medemblick?' 'Nou nee', antwoordde ik. Op dat moment reed de stoomtram met toeristen, waaronder een groepje Japanners, voorbij. Zij namen foto's van de molen en het Poorthuis.

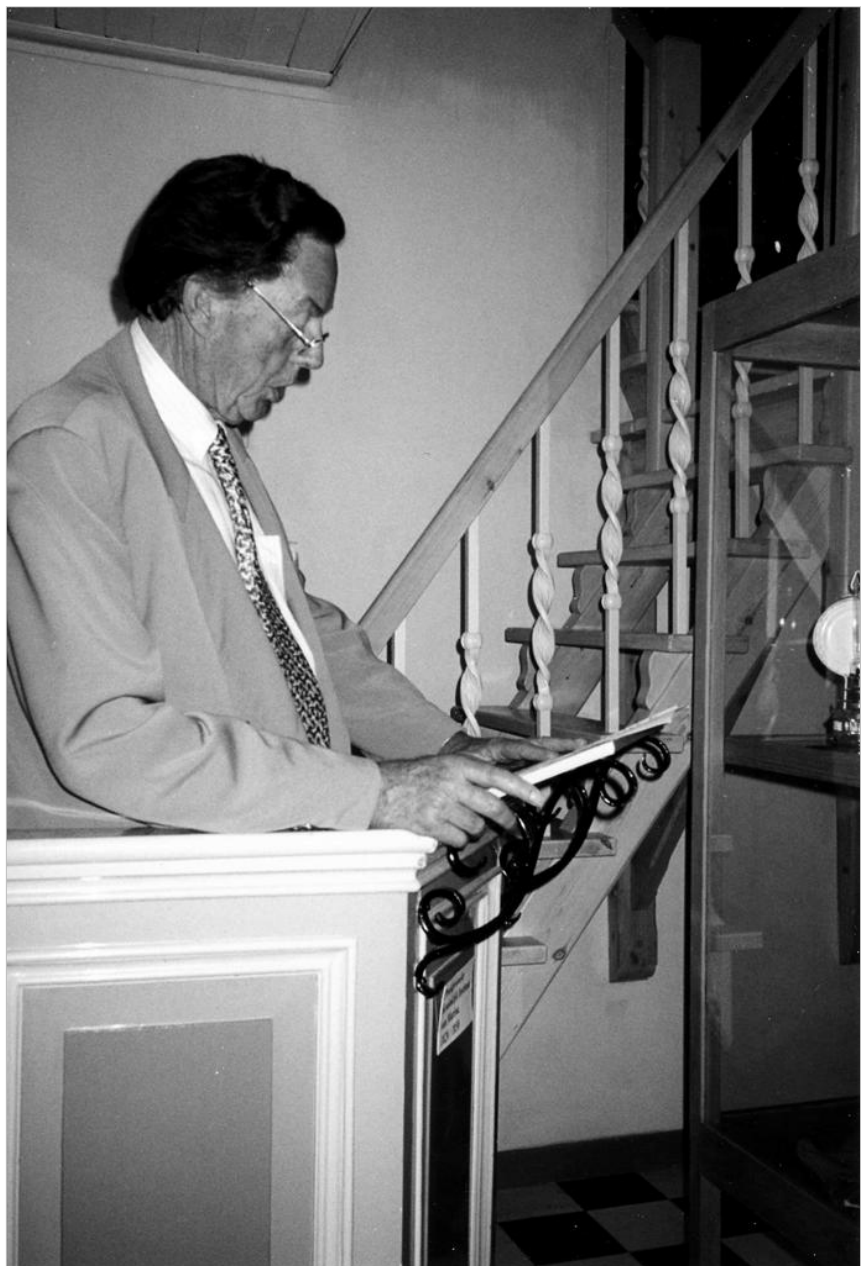
Hij pakte het bekende doosje met de Willem II-sigaartjes en stak er één op. We praatten wat over thuis en Medemblick.

Plotseling stond hij op, gaf beide dames en mij een hand en liep het molenpad af. Ging Van Leverink even naar zijn Poorthuis kijken?

Ik kreeg het gevoel dat er iets niet klopte. Meneer Draaijer, bestuurslid van Molen De Herder, kwam snel aanlopen om Van Leverink naar zijn huis in Haarlemmerliede te brengen. Nog even een signaal van een auto, er werd gezwaaid en weg was hij. Zou dit het afscheid zijn? Ik maakte een wandeling over de dijk.

Volgens zijn wens vond de begrafenis plaats op de algemene begraafplaats Zorgvliet in Medemblick.

Mevrouw C. de Vries-Popma
Medemblick, juli 2011

Afb. 1: Voorzitter J.C. van Leverink opent de expositie 'Enkele reis Medemblick', over het voormalige gesticht.

Wie is de man op de foto?

Afb. 1: Foto uit de jaaruitgave 2010. Bij nader inzien is dit een portret van Karel Hero Idema.

Naar aanleiding van het artikel over het 'Harema-kerkastje' in de jaaruitgave 2010 ontving schrijfster Linda Koopman een reactie op de hierboven afgebeelde portretfoto (Afb.1).

De reactie was afkomstig van mevrouw Ineke Schout-de Waal. Volgens haar is de man op de foto niet Klaas Haremaker, zoals vermeld in het artikel, maar Karel Hero Idema. Als achterkleindochter van Karel Hero Idema verdiept mevrouw Schout-de Waal zich in de familiegeschiedenis.

Sinds 1850 bezat Karel Hero Idema een boekhandel/drukkerij aan de westzijde van de Nieuwstraat, die later door zoon Adriaan Abraham werd voortgezet. De huidige drukkerij Idema is een rechtstreekse voortzetting daarvan.

De families Idema en Haremaker zijn aan elkaar verwant. De boekhandelaar en drukker was namelijk getrouwd met Elisabeth Haremaker, een halfzuster van Klaas. Zij kregen vier kinderen. Nadat Elisabeth was overleden hertrouwde Klaas Hero Idema met Christina Elisabeth Langereis met wie hij nog negen kinderen kreeg.

De verwantschap tussen beide families verklaart hoe de foto van Karel Hero Idema in het 'familiealbum' van de Haremakers terecht kon komen.

Wilt u ook reageren op een bijdrage uit de jaaruitgave of heeft u zelf een verhaal geschreven?

U kunt contact opnemen met de redactie via info@okv-medenblik.nl of Jaaruitgave Oudheidkundige Vereniging "Medenblik", Pampus 42, 1671 RK Medemblik.

Jaarverslag 2009-2010

Hieronder volgt een verslag van het bestuur van de Oudheidkundige Vereniging "Medemblick" over het seizoen 2009-2010.

Bestuur

De bestuursvergaderingen werden ook dit jaar op iedere eerste maandag van de maand gehouden in het gebouw De Vier Weeskinderen aan de Torrenstraat. Uiteraard vergaderde uw bestuur diverse malen extra wanneer het belang zulks vorderde. In de loop van het jaar hebben in het bestuur geen mutaties plaatsgehad.

Leden

Ondanks dat negen leden ons ontvielen, is het ledental gestegen met vier; van 378 naar 382.

Stadswandelingen

Voor groepen zijn diverse stadswandelingen verzorgd onder leiding van ons bestuurslid Ton Pronk. Hij heeft ook Medemblicker stadswandelingen op DVD gezet en ging die op verzoek presenteren op 8 november in Hoogwoud. Beloning: een volle en enthousiaste zaal!

Lezingen

21 november 2009 werd de jaarvergadering gehouden. Na de pauze vertoonde de heer K. Gort films over de renovatie van het Koningin Emma-park en de sluisdeuren van de Overlekersluis.

Op 19 februari werden we onderhouden door de heer Pim Brieffies over de Westfriese Zouaven.

De heer Peter Sasburg heeft ons op 19 maart verrast met een mooie lezing over onderduikers in West-Friesland.

Een maand daarna maakten we op 16 april kennis met onze archeoloog de heer M. Bartels die ons heel veel vertelde over wat de schop omhoog brengt. Dat alles onder de titel: Archeologie van Medemblick 700-1900, nieuwe stelen aan de spade.

Jaarlijkse excursie

Op 6 mei gingen we in opperbeste stemming met ruim 70 mensen naar Dordrecht. Het weer was goed, geen files en onderweg koffie met taart in een bekend wegrestaurant nabij Vianen.

In Dordrecht maakten we een mooie rondwandeling; veel gezien waaronder ons stadswapen op een prominente plaats in de Statenzaal van het Hof (zie Afb.1). In deze zaal werd in 1572 de eerste Vrije Statenvergadering gehouden. Vertegenwoordigers van twaalf Hollandse steden, waaronder Medemblick, zweerden toen de Spaanse koning af en erkenden Willem van Oranje als stadhouder. Na de rondwandeling hebben we een heerlijke lunch genoten in restaurant De Reiziger en 's middags het prachtige huis van Simon van Gijn bekeken.

Sommigen gingen nog even shoppen, anderen bekeken de bijzonder mooie Grote Kerk. In restaurant De Driemaster werd ter afsluiting een buffet genoten. Conclusie: het was een mooie en leerzame dag.

Afb. 1: Het stadswapen van Medemblick in Dordrecht.

Overleden leden

Helaas, ook dit jaar was er verdriet. We namen afscheid van:

- Mevrouw J. Wagemaker-Stam;
- Mevrouw A. Loos-Siebenga;
- Mevrouw Kramer te Venhuizen;
- De heer Rein Bood, reeds voor dit jaar;
- De heer Jan Geusebroek;
- De heer Camiel Kerckhaert;
- De heer M.J. Poot;
- De heer Jan Jonkers;
- De heer Kees Jongert.

Jaaruitgave

Deze komt één dezer dagen uit en heeft u mogelijk al bereikt.

Schenkeningen

Wederom waren er gulle gevers.

- Van mevrouw Adams ontvingen we een inmiddels gerestaureerd boekwerk dat hier ter tafel ligt.
- De heer P. Ruiten schonk DVD's.
- Uw voorzitter schonk het wapen van de familie Cos, heel bekend van 18e eeuwse Medemblicker drukwerk.
- Een wisselbeker vol met namen ontvingen we van de ouderenbond.
- Mevrouw Lutterrot schonk de vereniging een ausweis.
- De heer Wiete schonk twee fotoalbums en deed er een 18^e eeuwse rood aardewerken papkom bij.
- De heer G. Dijkman gaf een plattegrond van Johannes van Schagen uit 1650.

- De heer A. Pronk bracht een foto mee van burgemeester Schoutsen en echtgenote, geschonken door Ab en Riet Pronk-Hoogendijk.
- De heer P. Ippel zorgde er voor dat we een schuimspaan kregen van de voormalige Grozo knakworstenfabriek.
- Ook A. de Wit deed een schenking.
- K. Gort schonk een 25-jarige jubileumuitgave van MFC.
- De heer R. v.d. Veen, neef van wijlen Herman Boekel, schonk een DVD met foto's van Medemblikkers onder meer afkomstig uit de nalatenschap van Herman Boekel wiens vrouw veel met het fototoestel in de aanslag naar bakker en slager toog. Voorts schonk hij pakken krantenknipsels over Medemblick en haar inwoners, keurig geordend.
- Benno Hoekstra stelde de film "700 jaar stad" ter beschikking, gemaakt door wijlen zijn vader de heer Ben Hoekstra. Inmiddels wordt er een mooie DVD van gemaakt,

Huisvesting

De situatie is ongewijzigd. We hopen nog steeds dat het stadhuis gedeeltelijk voor permanente exposities, zoals de Arendskamer, onze collecties cultuurgoed en die van de badmeester - de heer Van der Heijden- beschikbaar komt. De plannen, zoals die via persberichten tot ons komen, spreken vooralsnog over andere bestemmingen. Uit de media blijkt dat meerdere Medemblikkers verontrust zijn en de lezers van de Medemblicker Courant hebben ongetwijfeld de oproep van de heer Jan van der Lee gelezen.

Openstelling van onze expositie

De expositieruimte van de vereniging was geopend gedurende de zaterdagen van de Romantische markten, Florisdag, Museumdag en voorts voor groepen. We konden daarbij gelukkig weer een beroep doen op enkele leden om ons bij deze openstellingen te assisteren.

Diversen

We hebben veel medewerking verleend bij de herdenking van de 250ste sterfdag van Lord Murray. Eén en ander resulteerde in een zeer geslaagde herdenking. Ook de hiervoor speciaal ingerichte expositie bleek een succes. De bijdrage van een paar bestuursleden hierbij was groot. Medemblick staat in Schotland en Engeland weer helemaal op de kaart! Wij verlenen veel inlichtingen aan mensen die hun afkomst in Medemblick zoeken of vragen hebben over Medemblick en haar geschiedenis.

Onze website www.okv-medemblick.nl wordt goed bezocht. Heeft u al eens gekeken? Ook vertegenwoordigen wij onze vereniging op publiek terrein. We beginnen het kalenderjaar altijd goed door de gemeentelijke Nieuwjaarsreceptie te bezoeken.

Ook bezochten we een bijeenkomst in de schouwburg te Hoorn ter gelegenheid van promotieactiviteiten rondom de Westfries Omringdijk. Tevens was de vereniging present in het Westfries Archief voor instructies over onderzoeken.

Verder hadden we een aandeel bij de totstandkoming van het kunstwerk bij de ingang van het Westereiland. Dit mede dankzij de goede contacten tussen onze vereniging en Stichting Stadsherstel Medemblick. De toegang van voorheen de Ballenbrug (Baenebrug) ligt prachtig in het zicht, mooi ontworpen. Alleen de keuze van de stalen spanten had niet onze voorkeur. Maar toch is het gehele ensemble een verrijking, mede gezien de prachtige informatieborden die geplaatst zijn.

De gerestaureerde stadswapendragende leeuwen hebben een prachtige plaats gekregen achter het gerestaureerde ijzeren hekwerk van de Weeshuistuin. Vanaf het Bagijnhof zijn deze heel goed zichtbaar. Voor ons voldoende aanleiding om de onthulling een feestelijk tintje mee te geven.

Ook mochten we een middag doorbrengen bij een bijeenkomst van de Bond van Ouderen in het gebouw Sint Pieter. Ton Pronk draaide met bijpassend commentaar de stadswandeling-gevelstenenfilm en ik mocht na de pauze mijn zielenroerselen kwijt. Gehoord hebbende het commentaar van de aanwezigen was het een geslaagde middag.

Onze regio-archeoloog, de heer Bartels, heeft een proefopgraving gedaan op het veilingterrein want daar lagen de troepen van Maurits, die in 1588 de stad belegerde. Ook is hij met vrijwilligers bezig geweest met een fundatieonderzoek in de kasteelgracht. Wij ontvingen daarover van hem rapporten en zelfs een kaart uit 1588 waarop het klooster Sint Anna staat in de bocht bij Onderdijk. In het kerkelijk archief van het bisdom Haarlem was de plaats van het klooster niet te vinden.

Wij zijn nu druk bezig met het invullen van de activiteiten voor het komende jaar. Daarbij gaan we ons onder andere richten op ons 50-jarig verenigingsjubileum in 2012. Wij zouden het een goede zaak vinden als dan ook de Kroniek van Medemblick, die thans wordt samengesteld, klaar zou zijn voor uitgave. Deze bijzondere uitgave vergt veel tijd, energie maar ook geld. Wellicht een aanleiding voor een nadere gedachteswisseling over de hoogte van de contributie.

Ik besluit met te zeggen dat we openstaan voor uw ideeën en zien uit naar een voor de vereniging en haar leden vruchtbaar nieuw verenigingsjaar.

Uw voorzitter,
Martien Weel
Medemblick, november 2010

Colofon

Secretariaat en ledenadministratie:

Mw. S. van As-Kapitein
Egboet 19
1671 LH Medemblik
tel. 0227 - 544906
e-mail: sonja.van.as@quicknet.nl

Contributie lidmaatschap: € 20,-- per jaar.

Jaaruitgave: € 9,-- per exemplaar.

Verkrijgbaar bij: het secretariaat.

Bestuur Oudheidkundige Vereniging "Medenblik":

N.J.P. Stavenuiter	Vice-voorzitter
Mw. S. van As-Kapitein	Secretaris
A.T.N. Gieling	Penningmeester
A.J. Pronk	Conservator
Mw. T. Huesmann	Coördinatrice
Mw. J. Mureau-Droog	Bibliothecaris
A.B. Gieling	Coördinator

Expositieruimte "De Vier Weeskinderen":

In dit gebouw (links naast het poortje van het Weeshuis) aan de Torenstraat 13 te Medemblik is de benedenverdieping ingericht voor een permanente expositie. De vitrines zijn gevuld met een verzameling van vele historische bodenvondsten en talrijke voorwerpen uit het verleden van Medemblik en de Medemblikkers.

Contactpersoon: Mw. S. van As-Kapitein, tel. 0227 - 544906.

Medewerkers redactiecommissie jaaruitgave:

A.T.N. Gieling
P. Swart
A. de Greeuw
A. Kamma
Mw. A.J.C. Revier-van der Aar

Bankrekeningnummer: 5868.45.100 ABN-AMRO,
p/a A.T.N. Gieling, Pampus 42, 1671 RK Medemblik,
tel. 0227 - 544057.

Inschrijving Kamer van Koophandel: 40625084.

Drukwerk: Idema Grafimedia, Medemblik.

